

Lamed

List za radoznale
Izabrao i priredio Ivan L Ninić

Godina 13

Broj 8

Avгust 2020.

Dragoslav Simić

Ja sam broj A3317 Od Aušvica do Oskara sa happy endom

*Branko Lustig filmski producent.
Fotografiju snimio u Zagrebu 2011. Dragoslav Simić*

Krajem marta 1980. godine u punom sjaju u Beogradu se održava Festival jugoslovenskog dokumentarnog filma. Novinari, filmadžije, posetioci, gužva u Domu sindikata u kome se festival održava. Pored mnogih drugih tu je i reditelj kulturnih filmova “Kozara” i “Bitka na Neretvi”, Veljko Bulajić. Njega sam poznao od ranije. Sa njim u društvu bio je čovek srednjeg rasta, bujne crvene kose, u odelu bež boje sa bordo maramom oko vrata. Sreli smo se, a Veljko, onako neposredan, praćen svitom radoznalaca, ugledao me je i uzviknuo: “Evo ga mali Lustig”. I ja sam imao boju kose kao njegov prijatelj Lustig, pa je taj detalj u onoj festivalskoj euforiji valjda naveo Veljka da me uporedi sa svojim producentom.

Zahvaljujući ovom slučajnom susretu, upoznao sam Lustiga. Nisam mogao ni da pretpostavim tada da ću sa Brankom Lustigom u Zagrebu, oktobra 2011. voditi razgovor u hotelu “Dubrovnik” baš u sobi koju u daljem tekstu Lustig opisuje sećajući se 1945. godine i svog boravka u tom hotelu...

Ko je Branko Lustig? Lustig je, u nekim svojim ozbiljnim godinama, kada se karijera ne počinje, ipak otišao u Holivud i tamo je dobio *Oskare* za produkciju dva filma: Spilbergovog “Šindlerova lista” i za “Gladijator”.

U ovoj priči Branko Lustig će ispričati prvi deo svoje biografije, to je koncentracioni logor Aušvic, a potom o *Oskarima*.

Sve se može čuti na linku:

[Branko Lustig - Audio i Foto arhiv SIMIĆ](#)

Branko Lustig

Nalazimo se u jednoj sobi u kojoj sam bio prije skoro nekih sedamdeset godina. Jer tu, u ovim sobama je nekada bio internat Titove, takozvane, *Partizanske gimnazije*. Ja sam išao u tu *Partizansku gimnaziju*, a u Zagreb sam došao iz Čakovca. I eto, kako je život neverovatan, zapravo sve se kreće u jednom krugu. Isto tako sam došao i u Aušvic ove godine, kuda sam išao na *Bar Micvu*. To je vjerski čin Židova kada sa dvanaest-trinaest godina postanu punoljetni i mogu prisustvovati kod vađenja Tore u Sinagogi. Ja to nisam mogao doživjeti kao dijete, jer sam za to vrijeme bio u Aušvicu. I neko se sjetio u Los Angelesu da imam *Bar Micvu* ove godine i to pred barakom 24, u kojoj sam bio u Aušvicu. Tad je bio “Marš živih”, *March of the living*, I otišli smo u Aušvic. Tamo su bili neki rabini iz Jeruzalema, bio je onaj poznati rabin Lu iz Labova i došao je i jedan kantor koji je prekrasno pjevao. I tamo, pred

deset hiljada ljudi ja sam imao *Bar Micvu*. Tako se to, nakon što sam zadnji put od kad sam bio u Aušvicu četrdeset pete, a ovo sada je 2011, opet okrenulo, znači opet neki ciklus od šezdeset i pet godina. I evo, sad sam u ovoj sobi moje *Partizanske gimnazije* nakon sedamdeset, pa to je neverovatno.

Došao sam u Aušvic negdje 1941. kad su ustaše upale u Osijek, odakle sam ja rodnom. Tamo sam prvi put išao u kino. To nikada neću zaboraviti, imao sam jedno šest-sedam godina, vodila me mama u kino *Uranija*, išao sam gledati Miki Mause i to je bio moj prvi dodir sa kinematografijom. Došle su ustaše i moj "mali Diznijev svet" u Osijeku je jednostavno nestao. Moj tata je bio glavni konobar, takozvani *cal-keeper*, u hotelu Central. I on, mama i ja smo se sa jedno dve-tri kištre, odnosno sanduka u koje smo metnuli unutra sve što smo imali vrednijega, ukrcali na jedan čamac i sa svim tim odveslali su nas gore prema Međimurju gdje su bili Mađari. Tamo je živjela majka od moga oca. I sjećam se da smo došli u jedan grad koji se zvao Prelog i tamo smo se iskricali. Došla je po nas jedna kočija sa konjima od jednog mog strica i otišli smo za Čakovec. Tada sam imao devet godina i onda smo u Čakovcu živjeli, da bi negdje 1942. u novembru mama i ja bili odvedeni u Aušvic. Tata nije, on je otišao u mađarske vojnike, pozvali su ga, ali je on odande pobjegao i nas su zato i odveli kao taoce. Meštane Židove iz Čakovca su odveli tek četrdeset četvrte, negdje oko aprila mjeseca, za praznik Pesah, tako da sam ja u Aušvic došao jedno dve godine ranije nego što sam trebao.

I kako smo došli u Aušvic tamo su nas odvojili, mene od majke. Imali smo sreće jer je majka rekla da ja imam šesnaest godina, a imao sam zapravo deset, bar sam bio visok, i ne znam da li je onaj koji je tamo stajao u to povjerovao. Kažu da je to bio doktor Mengele, ali ja mislim da doktor Mengele nije mogao tamo stajati kod dolaska svakog transporta... I ništa, majku su odveli i tu sam je zadnji put vidio.

Odveli su me u jedan rudnik ugljena i tamo sam radio jedno vrijeme. Onda sam se prehladio pa su me poslali van i ne znam kojom milošću sam počeo čuvati guske i hraniti male bijele zečeve koje je SS-ovska kuhinja pripremala sebi za hranu. Tu sam se onda sukobio sa jednim poručnikom SS-a. Našao me kako spavam a guske su odlutale tamo prema žici gdje je bila zelena trava i počeo me tući. Kad sam počeo plakati na hrvatskom prestao me

tući i pitao: "Odakle si ti mali?" – Rekao sam: "Ja sam iz Osijeka." – On kaže: "Pa ja sam isto iz Retfale..." , a to je jedno naselje u Osijeku gdje su živjeli folksdojčeri. "A ko ti je ćaća bio?" – Rekao sam: "Mirko Lustig, konobar u hotelu Central." – "A, znam ga ja. On je mom ćaći davao uvijek na veresiju rakije i kavu. Hajde ti sa mnom mali!" – I ja tamo ostavim guske, odem s njim i od tada mi je bilo jako dobro jedno pet-šest meseci, ne sjećam se više. Bio sam kod njega, čistio sam mu čizme i spremio, nosio mu hranu, čuvao njegovog psa Reksa. Međutim, on je nešto zgriješio i poslali su ga na istočni front, a mene su poslali natrag u rudnik. I opet sam obolio.

To je bio jedan mali logor, jedan rudnik, danas je to rudnik Javoržno, išao sam pogledati ali to je sad kompletno modernizirano tako da tu sad više ničega nema. I Eli Vizel je isto radio u tom rudniku, samo on je bio u jednom drugom logoru jer tamo je bila masa tih malih satelitskih logora sa po dve hiljade ljudi... Kad su me izdvojili, stavili su nas u kamione i odvezli ravno za Birkenau. U ono vrijeme, a to je bilo negdje četrdeset treće - četrdeset četvrte godine, već je radio krematorij u Birkenauu i već su punom parom ubijali Židove i gasirali ih, čuli smo nešto o tome. I ja sam trebao ići tamo, međutim kad su nas vozili kamionom više nije bilo straže na kamionu jer smo već bili unutar logora i mislili su da nije potrebna straža jer smo bili iscrpljeni. Ležali smo tamo polugoli, padala je kiša i znam da sam čuo mađarski jezik i čuo sam šljapkanje, neko je trčao kraj kamiona. Skočio sam s kamiona, gol, skinuo sam sve sa sebe jer kad sam pogledao video sam da su i oni goli. Bilo ih je i moje godište, jedno dvoje-troje. Skočio sam dole i počeo s njima trčati koliko sam mogao i tako sam se zapravo spasio. Kamion je otišao prema krematorijumu a ja sam otišao prema Aušvicu.

Kad sam došao u Aušvic oni su već bili okupani, ja nisam ali nije ni važno jer kako je padala kiša ja sam se na kiši očistio. Kad sam došao tamo tetovirali su me, jer kad sam prvi put došao nisu me tetovirali već su me odmah odveli u taj logor za rudnik, a sad su me tetovirali i dobio sam broj A3317. Bio je to mađarski kontigent, jer kako sam govorio mađarski koji sam naučio u Čakovcu, jer i moj tata je bio tamo negdje iz Mađarske, tako da sam bio "prodan" kao Mađar. Bio sam s tom grupom i onda sam tu našao neke ljude čak iz Čakovca koji su tu došli takođe u to vrijeme.

Tu sam onda radio i pomagao u “blokštubi”, to je kancelarija Aušvica. Obukli su me u neku crnu uniformu a na ruci sam imao žutu traku na kojoj je pisalo “laufer” što znači kurir. Jedno vrijeme sam radio kao “bambi”, imao sam crnu traku na kojoj je bijelim slovima pisalo “bambi”. To je bilo na vratima, otvarao sam ona vrata na kojima gore, iznad vrata, piše “*Arbeit Macht Frei*” – “Rad oslobađa”. Tamo sam stajao kraj orkestra i otvarao vrata kad su ulazili i izlazili radnici. To sam radio jedno vrijeme dok nije došla zima i snijeg četrdeset pete.

Onda su jedan dan naredili da svi koji mogu idu na marš. Ja sam se prijavio i naravno automatski sam išao. Po snijegu smo otišli iz Aušvica i hodali smo jedno dva-tri dana koliko je trajao taj marš. Po noći smo spavali u nekim sjenjacima, po danu smo hodali, ko je pao taj je bio ubijen, a ja sam imao sreću jer sam se pravio kao da guram jedne sanke a zapravo su sanke vukle mene. Sanke su gurali zarobljenici koji su bili jači od mene jer ne smije se zaboraviti da sam ja u ono vrijeme, četrdeset i pete, imao negdje trinaest godina. Došli smo u jedno mjesto koje se zvalo Glajvic, ali to sam sve saznao kasnije, u ono vrijeme znao sam samo da sam došao na željezničku stanicu, u neki logor gdje su nam dali neki kruh i dali su nam nešto vruće da pijemo. Ukricali su nas u one otvorene vagone za ugalj i sa tim vagonima smo krenuli po snijegu. Unutra je bilo snijega i pošto sam bio najmanji i najslabiji ja sam nekako došao na dno tog vagona tako da su svi legli na mene. To je zapravo bila i neka vrsta sreće jer se nisam smrztio nego mi smrztla samo desna noga koja je virila van, a to sam primjetio tek kad sam došao u taj logor kod Nordhauzena koji se zvao Dora.

Tu nisam mogao izaći van jer nisam mogao stati na nogu pa su mi pomogli i odveli me u neku ambulantu. Tamo sam bio jedno vrijeme, mazali su mi tu nogu jer to su bili neki prištevci, gnoj i čudno sam “bacao” tu nogu od koljena prema gore. Prvo sam radio u štoperaju i tamo smo, ne znam kako se to kaže srpsko-hrvatski, “štoperali” čarape. Dobiješ jedan mali komad drveta, podložak kao gljivicu i onda na tome “štoperati” čarape. To sam radio prvo vrijeme, a onda su me poslije odveli u jedan veliki ogromni tunel ispred jednog brda gdje je bila velika tvornica gdje su se izrađivale V-1 i V-2, to su one bombe za London. Tamo sam brusio neke male šarafice, ali nisam dugo, možda mjesec dana. Onda su nas natovarili na kamione i odvezli u Bergen-Belzen.

Nikada neću zaboraviti kad sam ušao u Bergen-Belzen, bio je jedan užasan smrad. A što je bilo najinteresantnije, svuda okolo bili su slogovi drva pozelenelih od plijesni. Ja sam mislio da su to drva naslagana, međutim to su bili ljudi koji su tamo pomrli jer u Bergen-Belzenu nije bilo krematorijuma već su ljude samo spaljivali. Spaljivali su ih u jarcima i u nekim jamama, na vlastitoj masti su ih pržili. Međutim, ljudi u cijelom logoru su bili tako slabi da više nije imao ko nositi mrtve. Onda su nas tamo iskricali u neke velike barake. Užasna gužva je bila u samom logoru. Sjećam se da je bila takva gužva da se ljudi nisu mogli mimoilaziti. Više nije bilo ni apela, ni prozivki, već je bio negdje konac marta, početak aprila 1945... To je bio kraj... Više nije bilo ni hrane. Hranu su nam davali samo kod tih jama, nosili smo mrtvace i ko je doneo mrtvacu taj je dobio hranu. Sjećam se da sam i ja jednom nosio, u stvari vukao jer bio sam užasno slab i mali, odnosno bio sam visok i mršav.

Spavao sam pod podom barake, jer one koji su spavali gore i koji su bili u slabom stanju su ujutro iznosili van i polužive ih vukli prema tim jamama i tamo spaljivali. Bio je jedan užasan smrad, vaške su bile na tebi, bio si sav pokriven vaškama, a ispod baraka su bili pacovi. Bilo je užasno. Međutim, po noći smo izlazili van ispod tih podova baraka jer su te barake bile na stubićima, kao one na vodi. Dok smo se tako tamo skrivali, jedne noći su počele kaćuše – Rusi su raketirali i Englezi su pucali baražnom vatrom, tako da smo čuli zvukove artiljerije. Nebo je bilo crveno prema Hanoveru, jer tako su nam rekli i tako smo znali da bombardiraju Njemačku, da se kraj približava i stvarno je bio sve bliže i bliže.

Međutim, ja sam dobio tifus ali ja to očito nisam znao, niko mi nije rekao, ali sam pao u neko čudno stanje u toj baraci gdje su bili Mađari. I jednog dana sam čuo neku čudnu muziku. Mislio sam da sam umro i mislio sam: “Evo me, sad sam konačno na nebu, mora da je to zbor anđela i da to sviraju anđeli.” Međutim to su bili škotski gajdaši koji su išli ispred britanskih trupa koje su ušle u logor. To je bilo otprilike negdje oko dvadeset četvrtog aprila. Ja bih ostao i umro tamo u toj mađarskoj baraci da nije došao jedan “anđeo” od tih koji su svirali, samo u drugom liku. Došao je jedan čovjek u nekoj čudnoj uniformi i izneo me van...

Navodno je pitao ove Mađare, jer to mi je on poslije rekao, da li ima koga ko govori hrvatski, srpski, jugoslovenski... i da su mu oni onda rekli da ima tamo neki straga koji umire ali da misle da

je već mrtav, pokazujući na mene. Međutim ja nisam bio mrtav i taj čovjek me izneo van. Bio sam pun vaški ali njemu to očito nije smetalo i odnio me u jednu malu baraku koja je njemu služila. On je bio iz jednog stalaga, bio je vojnik kraljevske vojske i četrdeset prve je zarobljen. Zvao se Jovo Arsenić. I on me je očistio od vaški na jednoj pumpi, vani na jednoj česmi gdje je bilo vode. Oprao me hladnom vodom i onda me nekako obrisao i namazao sa nekom masti. Te vaške su i dalje još milile po meni, bile su i u ranama unutra, bilo je strašno. Ali nije mi dao jesti i to mi je spasilo život, jer svi oni koji su naglo jeli su dobili proljev i pomrli. A ja sam navodno, to sad govorim jer tako su mi poslije rekli, već bio prebolio tifus. Kažu da mora da sam ga prebolio jer da nisam onda bih umro.

I onda me taj Jovo pitao: “Ko si ti? Odakle si? Kako si došao?” – I ja sam mu rekao kako sam došao iz Osijeka, kako su nas odveli Dravom za Čakovec, kako sam iz Čakovca sa majkom došao u Aušvic, kako je napravljena selekcija i kako sam ja ostao a majku su ubili... Onda je on meni na kraju rekao: “Znaš šta? Nisu ubili tvoju majku. Tvoja majka je tu.” – Ja sam rekao: “Kako to?” – A on kaže: “Vrlo jednostavno. Meni je jedna žena, isto to što si ti sada rekao, ispričala i ja sam je poslao...”, ne znam više gdje, jer je bilo nekoliko prikupnih logora za Jugoslovane.

Mama se u stvari nalazila u jednom logoru koji se zvao Bergen. Tu su bile izgrađene velike barake u koje su dolazile njemačke jedinice da se rekreiraju poslije fronta. U tom Bergenu su navodno bile jugoslovenske žene i partizanke, uglavnom žene, djece nije bilo. Mislim da je osim mene i Ane Frank koja je tamo umrla u tom logoru, bilo malo djece u Bergen-Belzenu. Uglavnom on je mene poslao, on nije mogao ići tamo taj dan, ne znam zašto, nešto je imao, ali mi je rekao: “Ne možeš nikako pogriješiti. Odeš tamo, ja ću te odvesti ali nemam vremena čekati... i vidjet ćeš kad dođu kamioni, biće naša jugoslovenska zastava, ti onda sjedni na kamion...” – I ja sam čekao, došao je jedan kamion na kome je gore bila neka zastava, bila je plava boja, bijela boja, crvena boja... ne sjećam se više. Pjevali su našu himnu “Hej Sloveni” i ja sam mislio da je to naš kamion. Popeo sam se gore, međutim kad su prestali pjevati čujem da govore poljski. Kako sam poljski naučio u logoru, počeo sam vikati da ja nisam Poljak, da hoću dole, i onda su zaustavili kamion i mene izbacili. To je bilo na nekom putu usred šume, bilo

je strašno, sam, noć je počela padati, bio sam izgubljen...

I onda, najedanput, dolazi neki džip. Kad je došao, nećete vjerovati šta se dogodilo... Pogledam bolje a ono, sjećam se još iz Makabija u Osijeku, na džipu su dve zastave i to plavo-bijele i unutra zvezda – to su bile židovske zastave. U ono vrijeme, četrdeset pete, još nije bilo ni Izraela, prema tome, a to sve sam opet poslije saznao čitajući iz knjiga, Englezi su vrbovali Židove iz Palestine koji su htjeli ići boriti se s njima u Njemačku protiv fašizma i formirali su jedan židovski bataljon. Taj bataljon je došao u Bergen-Belzen i njegov komandant je bio jedan pukovnik ili dopukovnik koji se vozio s tim džipom i baš na mene naišao. To je takav jedan slučaj da je to neverovatno. To su dve slučajnosti jedna za drugom: prvo da sam našao majku, a onda taj Židov, taj Izraelac, u ono vrijeme Palestinac.

Kada me je našao odveo me u štab i onda su počeli tražiti gdje mi je majka. Preko vojne misije, preko nekoga kapetana Fišera koji je bio u našoj vojnoj misiji u Berlinu u ono vrijeme, su pronašli u kojem logoru bi ona mogla biti. Onda mi je taj pukovnik dao džip tako da sam ja došao do moje majke koja je tamo sa ostalim tim logorašicama stajala u špaliru i čekala na mene. Svi su čekali jer su im javili da dolazim i ja sam došao u džipu sa židovskim, danas izraelskim zastavama. To je opet bilo jedno čudo. Kad sam došao, mama se naravno onesvjestila i onda su nas odveli u bolnicu. Kad su maršalu Montgomeriju ispričali tu priču, on nas je posjetio i rekao: “*Happy end!*”, da je sretan kraj. – I stvarno jeste, jer mi smo bili još jedno vrijeme u toj bolnici, a ja sam onda jedno vrijeme bio u jednom sanatorijumu gdje mi je jedan talijanski liječnik koji je radio za Amerikance, elektrošokovima i vrućom i hladnom vodom ozdravio nogu.

I našli smo se u vagonu, istom onakvom kakvim smo i došli, samo nas je bilo manje i bila je čista slama, i odvezli smo se za Čakovec. Kada smo majka i ja došli u Čakovec nismo nikoga našli, otac je bio ubijen.

Polako, iz Čakovca sam došao u *Partizansku gimnaziju* u Zagreb i tu priča pravi krug, jer sam se našao, evo baš u ovoj sobi u kojoj sam sada, sa vama.

Kad sam došao i završio Partizansku gimnaziju otišao sam u neku tehničku školu, počeo glumatati okolo po nekim dramskim sekcijama, došao na akademiju i nekako srećom upisao akademiju jer

mene je nekako uvijek pratila sreća, ne znam kako to, valjda sam rođen pod sretnom zvijezdom. Kad sam završio akademiju, dobio sam namještenje u teatru "Gavela", međutim nikada nisam došao do tog namještenja, jer sam u međuvremenu otišao na film.

Nikada neću zaboraviti kad je Harison Ford rekao: "Lastig!", i ja sam kao "Lastig" – Lustig, dobio Oskara. I sad je trebalo govoriti, ali ja se nisam pripremio, jer nisam se ni nadao da ću dobiti Oskara. Bio je to Oskar za "Šindlerovu listu" koju sam radio sa Spilbergom, što je opet bila sreća, jer me je on našao i imenovao svojim producentom nakon što smo trebali biti pet minuta zajedno jer je, kako su mi rekli, toliko vremena imao, međutim ostao je sa mnom sat i pol da bi me na koncu izljubio i rekao: "Ti si moj producent!" – I tu se nekako moja sreća preokrenula u Holivudu. Ja sam već bio u Holivudu, ja sam došao u Holivud sa jednom serijom "Rat i sjećanja" i "Vjetrovi rata", jednom od najuspješnijih američkih serija o Holokaustu, zapravo nije ni o Holokaustu, nego je to bila jedna vrsta povijesti fašizma i povijesti Drugog svjetskog rata. Imao sam sreću da sam u Zagrebu ušao u taj projekat i sa tim režiserom, koji se zvao Den Kertis, došao u Holivud. Kad sam s njime završio tu seriju, ponudio mi je da ostanem u Holivudu i upisao me u sindikat direktora filmova. Kako sam u njegovom filmu već bio kao producent, ja sam ostao tamo.

Bio sam kod Spilberga i tražio posao i nikada neću zaboraviti kad su mi u Spilbergovoj kancelariji rekli: "Imate li telefon?" – Ja sam rekao: "Još nemam, sad sam tek stigao." – "E pa kad budete imali telefon javite se da vas možemo pozvati." – "Kad ćete me pozvati?" – "Pa još ni nemate telefon..." – Kad sam poslije dobio stan i telefon, ja sam im dao telefon, međutim trebalo im je, bogami, skoro tri godine da mi se jave.

Jedan dan je zazvonio telefon i pozvali me da dođem na audiciju kod Stivena. Otišao sam, on me primio, porazgovarali smo i prihvatio me za producenta. Onda sam otišao u Krakov, jer sam nagovorio Stivena da "Šindlerovu listu" snima u Krakovu, a ne u Pragu gdje je on htjeo. Tako smo snimili "Šindlerovu listu" i ja dobijem Oskara. Nikad neću zaboraviti to kako je moja žena vrisnula, ja nisam vjerovao da ćemo dobiti Oskara, mislio sam da će dobiti "Filadelfija", međutim, bogami, mi smo dobili sedam Oskara. Kad je na kraju Harison Ford rekao: "Producent Branko Lastig...", shvatio sam da to mene zovu i izašao sam na binu. Najprije je

govorio Stiven, onda je govorio onaj moj prijatelj Džeri Mulen, a onda sam video po drugima i znao da sad više neće biti vremena za mene da govorim jer sat ide, počinje svirati muzika i gotovo je... Izašao sam i rekao: "Ja sam broj A3317..." – U tom momentu je nastala takva tišina u dvorani da se mogla čuti muha da leti, to neću nikad zaboraviti. I rekao sam: "Znate, dugačak je put od Aušvica do ove pozornice. Ja sam bio u logoru i puno je ljudi umiralo preda mnom i svi ti ljudi koji su umirali su govorili: Vi koji ostajete nemojte nas zaboraviti. Kad dođete kućama, ako dođete, recite im kako smo umrli... I evo, ja vam to sada govorim. Ja sam imao tu sreću da pomognem Stivenu da napravi taj film u kome smo rekli kako su umirali."

Nastao je takav aplauz i to je trajalo dugo, a ovaj režiser, to sam poslije saznao kad sam ga upoznao, je bio skamenjen, on je jednostavno zaboravio i na sat, zaustavio je sat i svima je rekao da sačekaju, jer to je bilo zadnje i poslije toga se išlo kući. I to je, bogami, trajalo dosta dugo dok sam ja to sve izmucuo, sročio i rekao, jer još ni engleski nisam tako dobro znao. Onda je možda sekundu-dve bila takva tišina a onda sam najedanput vidio da je moja žena skočila, svi su skočili i bio je jedan urnebesni aplauz. Tako sam dobio Oskara.

Drugi Oskar mi više nije bio zanimljiv, to je bilo čisto rutinirano. Najavio me Majkl Džordž: "Oskara dobija član akademije Branko Lustig..." – i to sam dobio za "Gladijatora". Kada me Majkl Džordž najavio rekao je "Lustig", jer moje ime se već pomalo znalo u Holivudu.

Tako je počeo moj put u Holivudu. Napravio sam još jedan film za Stivena, "Peacemaker", "Mirotvorci" sa Džordžom Klunijem i Nikol Kidman, a onda sam prešao i osam godina radio sa Ridli Skotom i napravio s njim jedno osam-devet filmova, zadnji je bio "American Gangster". Posle ta dva Oskara, koja sam dobio, nisam ih više dobijao. Jednostavno taj gospodin Skot je radio dobre filmove, radili smo izvrsne filmove kao što su "Pad crnog jastreba" koji je jako dobar film, zatim "Kraljevstvo nebesko", međutim, on se više nije mogao sastati sa Oskarom, tako da ni ja više nisam dobivao Oskara. I tako sam radio filmove sa Ridlijem, godine su išle i onda sam odlučio da je dosta svega i rekao sam: "Sad idem kući u Zagreb i biću u Zagrebu šest mjeseci, a onda ću opet za vrijeme ljeta doći u Los Anđeles."

I tako od 2006, a sada je 2011, znači skoro pet godina tako živim: šest mjeseci u Zagrebu, šest

mjeseci u Los Angelesu. Da bih nešto radio u međuvremenu sam izmislio, naime drugi su izmislili samo sam ja nešto dodao, a to je *Židovski filmski festival*. Taj *Židovski filmski festival* se daje u svakom gradu gdje ima Židova, tako da smo to imali u Londonu, Berlinu, Parizu... I tako su Englezi došli i ovdje napravili "*Židovski filmski festival Zagreb-London*". Ja sam došao i rekao jednoj mladoj dami: "Znate šta, hajdemo mi izbaciti London. Hajdemo osnovati naš Zagrebački židovski filmski festival, ali hajdemo napraviti nešto što nema niko, ni u Evropi, ni u svijetu – hajdemo ga posvetiti Holokaustu." Ona se složila i od onda, a to je sad već peta godina ove godine, ja sam predsjednik tog *Zagrebačkog židovskog filmskog festivala* koji je posvećen Holokaustu, a od sledeće godine i toleranciji. U okviru tog festivala ja hodam po fakultetima, sveučilištima, školama i govorim o toleranciji i o Holokaustu. Evo, danas je subota a sljedeći tjedan ću biti na Bogoslovskom fakultetu, jer su me pozvali mladi jezuiti da im govorim o Holokaustu. Upravo sam se vratio iz Vukovara i iz Osijeka, bio sam u Varaždinu, u Velikoj Gorici, Kostajnici... i tako, hodam po Zagrebu i okolo i govorim djeci po školama tako da na neki način ispunjavam ono što sam obećao onima koji su umirali ispred mene u Aušvicu i dok živim pokušavam ispuniti to obećanje.

Jednog Oskara, svog prvog Oskara sam dobio devedeset četvrte za "*Šindlerovu listu*", a dve hiljade prve sam dobio za "*Gladijatora*", što je i izvrsno i jednostavno. Jednostavno je toliko dugo sve dok sve štima, dok je sve u redu to je najjednostavnija stvar na svjetu. Problemi počinju kad nešto ne štima, e onda uskoči taj što se kaže "organizator", a ko je organizator – producent, i onda on mora popraviti: ili sa novcem, ili sa znanjem i umijećem, ili sa svojim vezama, a veze su najvažnije.

Ja nisam uspio dobiti još jednog Oskara i to uopće nije ni važno, ali ja sam radio u Holivudu dvadeset i tri godine i došao sam u Holivud kad sam imao već pedeset i meni fale one godine prije, jer sve veze i svi uspjesi po studijima u Holivudu idu povezano, jer sve su to ljudi koji su živjeli zajedno, koji su bili zajedno organizatori, koji su bili zajedno direktori ekipa, koji su bili zajedno asistenti režije, koji su bili zajedno režiseri, koji su išli u školu i na fakultete zajedno i ta prijateljstva su jednostavno išla dalje. Steven Spielberg se zna sa svima od kad je bio mlad i on i dalje njeguje ta

prijateljstva. Kad sam ja došao nisam imao nikoga i nisam ni sklapao puno prijateljstava. Moj jedini prijatelj u Los Angelesu je Stiven Spielberg i to samo zato jer sam s njime zajedno puno toga proživio i nikada nećemo zaboraviti to što smo radili.

Nas dvojica smo zajedno osnovali onu "Fundaciju Šoa" [*Shoah*] gdje imamo pedeset i pet hiljada ispovijesti preživjelih logoraša. I ja sam jedan od osnivača, i evo, sada ovih dana, 4. novembra, idem u Kanadu u Toronto da tamo na fakultetu u ime Stivena Spielberga govorim studentima o "Šoi", o Aušvicu, o Holokaustu... I ja sam to uzeo kao neku obavezu, maloprije sam rekao, meni to nije teško.

Ja još i predajem na Akademiji za kazališnu i filmsku umjetnost u Zagrebu, gdje predajem svake godine, Evo, jedno ću početi, sad u ponedjeljak, od pet do sedam i možete doći na to moje predavanje na Akademiji. Predajem deset dana po tri sata dnevno filmsku produkciju i to sada ide već treću godinu. Na osnovu tih predavanja i svega drugog dobio sam počasni naslov doktora na Sveučilištu u Zagrebu, tako da sam sada čak i doktor filmskih znanosti. Ja mislim da je u Beogradu samo Dejan Kosanović isto doktor, a Kosanović i ja smo nekada davno i surađivali.

U Beogradu sam snimio jedan film koji nikada neću zaboraviti – "*Boško Buha*", koji mi je bio jako dragi film i to sam radio sa Brankom Bauerom. Bilo je tih ljudi koji su danas nažalost već mrtvi, bio je neki Rakić koji je bio direktor filma i s njime smo radili film sa Marijom Šel. Ja sam radio filmove i prije nego što sam otišao u Ameriku. Radio sam trideset godina u *Jadran filmu*, tako da sam dobio jednu visoku penziju tu u Hrvatskoj i sada imam dve hiljade i tristo kuna, što je oko tri stotine eura i to sad nije loše.

Ja sam dugo radio i sa Veljkom Bulajićem i koliko ja, kao doktor filmskih znanosti i kao profesor na akademiji, mogu ocenjivati, ja mislim da je, recimo "*Kozara*", najbolji jugoslovenski regionalni film u svim ovim našim regijama. Ja mislim da je taj crno-bijeli film, sa Oliverom Marković i Batom Živojinovićem, koji su dali neverovatnu izvedbu kao i svi drugi glumci: i Ljubiša, i Antolić kao mali Joja, bio neviđeni film. To smo radili na Kozari kod Prijedora i mislim da je to jedan od najboljih filmova koji su ikada napravljeni na ovim teritorijama. Sve ovo drugo, kao "*Neretva*" i to pokušavanje sa stranim glumcima i „oružje u rijeku“, pa "*Sutjeska*" i Ričard Barton –

sve to više nije bilo to. Ali “Kozara”, koji je bio prvi – to je bio pravi film.

To je bilo još u ono vrijeme kad smo došli tamo na Kozaru i kad smo rekli da nemamo crne uniforme za ustaše – onda su nam rekli: “Pa idite u ono selo tamo...”, ne znam kako se zove, “...tamo su sve ustaše, oni još verovatno čuvaju svoje uniforme.” To su bila ona vremena kad su majke koje su nam dolazile kao statisti još uvijek plakale za svojom malom srpskom pravoslavnom djecom koju su odveli i ubili u Jasenovcu. To je bilo ono pravo vrijeme, to je bila šezdeset i prva - šezdeset i druga godina, kada su ti ljudi još živjeli, ti isti koji su svojevremeno klali. I zato, jedino što bih još želio – želio bih napraviti igrani film o Jasenovcu. Ali tu treba scenario. Ne bih hteo da to bude film kao ovi naši filmovi, neću ih spominjati, nego bih hteo da to bude pravi film, da se ne štedi novac. Napraviću ga sa Stivenovom firmom *Dreamwork*, jer on mi je obećao, ako scenario bude dobar, da će mi dati onoliko novaca koliko treba. Scenario pišu Slavko Goldštajn i naš hrvatski pisac Jergović i ovih dana će biti gotov. Poneću ga u Ameriku, prevesti na engleski i pokušaću sreću s tim. To bi bio, jer mi je i djed ubijen u “lančari” u Jasenovcu, jedan film za koji smatram nekako svojom obavezom da ga napravim.

Ja sam imao pedeset godina kad sam došao u Ameriku. Radio sam tu najveću seriju od trideset osam - četrdeset sati, seriju “Rat i sjećanja” i “Vjetrovi rata”, “*War and Remembrance*” & “*The Winds of War*”, i to je bila neverovatna serija koja je opisala cijeli rat. Sjećam se da smo došli u Prag i da sam od Centralnog komiteta Komunističke partije Čehoslovačke tražio da mi daju dozvolu da snimam u Terezinu. Međutim nisu mi dali i ja sam došao u Osijek odakle sam rodom, i u “tvrđi” smo snimali te scene iz tog Terezina i iz Aušvica, a u Ateljeu u Zagrebu smo gradili krematorijum. I kad je Stiven sve to vidio, jer on je sve to gledao, ja mislim da je on tada shvatio da sam ja jedan od onih koji je sve to jedanput već napravio i koji je snimao u Aušvicu i mislim da ga je to ponukalo. A osim toga, znam da je osamdeset i druge godine neko iz *Metro-Goldwyn-Mayer*-a došao ovdje u Zagreb. Ja sam u to vrijeme bio na vrhuncu svoje snage ovdje u Zagrebu, bio sam jedan od glavnih organizatora, zapravo *executive producer* se to zove, ali tada mi još nisu bili dali tu titulu. I mislim da su mi tada dali na čitanje “Šindlerovu listu”, već te osamdeset i druge kad je *Metro-Goldwyn-Mayer* imao taj projekat, a onda ga je otkupio *Universal* i

dao Stivenu, tako da sam ja na neki način već bio sudbinski predodređen za taj projekat.

Ja nisam počeo odmah kad sam došao u Ameriku. Ljudi kažu: “Ti si došao u Ameriku i odmah si počeo...”! – Ne! Ja sam došao u Ameriku i prvo sam završio taj “*War and Remembrance*”, “Rat i sjećanja”, a onda sam ostao, jer sam već bio član sindikata. Onda sam doveo svoju malu kćer i ženu i počeo sam raditi neke čudne priče. Moj prvi film kao Amerikanac, u stvari još nisam bio Amerikanac, jer još nisam imao zeleni karton, jeste da sam došao u Hrvatsku i tu u Zagrebu radio za televiziju jednu novu verziju filma “Veliki bijeg”. Onda sam se opet vratio natrag u Ameriku, jer i žena i dijete su bili u Americi, i rekao sam: “E sad, ako ne dobijem nikakav posao, moram ići nazad kući u Zagreb...” I dobio sam neki film, opet jednu seriju o nekim vanzemaljcima koji kidnapiraju neke žene. To sam napravio i kad sam to završio i počeo to montirati, jer je režiser bio bolestan, pozvao me Stiven. Bio sam pozvan na ručak i na tom ručku sam upoznao Džerija Mulena koji je bio šef u Stivenovom poduzeću. Na tom ručku mi je dao tu knjigu i rekao mi da bi Stiven htio sa mnom razgovarati. A da priča bude još zgodnija, a to je najzgodniji dio priče, ja sam upravo imao operaciju srca, pet-šest sati je trajala operacija, razrezali su me, izvadili srce, stavili nove zaliske i opet vratili srce unutra, i sa tom ranom ja sam montirao, jer trebalo je montirati. Dok sam još imao tu ranu na prsima išao sam na taj sastanak, vozio me šofer, a ja sam se pravio kao da mi nije ništa, hodao sam. Onda me jedno dva tjedna niko nije nazvao, mada mi je ovaj rekao da će me nazvati. Mislio sam: “Ma ništa od audicije, ništa se neće dogoditi!”

I onda, jednog dana su nazvali i rekli da dođem. I to je bila sreća. Treba biti sretan i biti na pravom mjestu u pravo vrijeme i sresti pravog čovjeka, što bi vi rekli, *čovjeka*. A ja sam sreo tog čovjeka, zvao se Stiven Spielberg i kad mi je poljubio broj na ruci znao sam da je mojih pet minuta počelo. Bilo je to malo kasno, bilo je to devedeset i druge, znači ako sam rođen trideset i druge ja sam imao šezdeset godina kada sam išao raditi svog prvog Oskara. Nije to šala sa šezdeset godina ići u Aušvic i raditi film, jer što bi rekli Meksikanci “treba imati jaja”. I ja sam išao, em zato jer sam imao kćer koju je trebalo zbrinuti, em zato što sam uzeo kuću u Holivudu koju je trebalo otplaćivati... I onda mi je krenulo, što bi rekli. Krenulo je... i onda i “Gladijator”, i ovo, i ono, i jedno za drugim... I danas

imam osamdeset i pun mi je kufer svega i sad već jedva čekam da idem na ručak, pa ću vas ostaviti...

[Branko Lustig - Audio i Foto arhiv SIMIĆ](#)

**SAVEZ JEVREJSKIH OPŠTINA
SRBIJE**

RASPISUJE

64. NAGRADNI KONKURS

za radove sa jevrejskom tematikom

Iz oblasti:

- 1) KNJIŽEVNOST (roman, pripovetka, pesma)
- 2) NAUČNI RAD
- 3) MEMOARI I HRONIKE

Žiri dodeljuje ukupno tri nagrade.

Žiri može odlučiti da nagrade dodeli i drugačije.

Radove slati na srpskom ili srodnim jezicima, kucane mašinom ili na kompjuteru, u dva primerka koji se ne vraćaju.

Autori ne mogu konkurisati sa radovima koji su već objavljeni ili nagrađeni na nekom drugom konkursu.

Radovi se potpisuju šifrom i dostavljaju uz drugi zatvoreni koverat sa razrešenjem šifre.

Krajnji rok za podnošenje radova je 31. avgust 2020.

Rezultati konkursa biće objavljeni u listu „Politika“ krajem meseca novembra 2020.

Radove slati na adresu:

**SAVEZ JEVREJSKIH OPŠTINA SRBIJE
(za Nagradni konkurs)**

Kralja Petra 71a/ III, POB 30, 11000

BEOGRAD, ili

Knjeginje Ljubice 14, 11000 BEOGRAD

Filip David

Strah od Zapada

Zapad je u političkoj i ideološkoj terminologiji kao i u mitologiji našeg svakodnevnog života identifikovan kao područje materijalnih bogatstava, ali i moralne raspojasanosti odakle nailaze mnoga zla. Tu su, kako pišu i govore naši mislioci i analitičari, centri raznih političkih i ekonomskih mahinacija, tu je izvoriste socijalne nepravde, dehumanizacije, mnogih oblika perverzije duha i tela. Ne tako davno, emigriranje na Zapad iz ekonomskih ili političkih razloga bilo je ravno najvećem izdajstvu. Gledati blagonaklono na Zapad, biti “zapadnjak” značilo je samoga sebe proglasiti državnim i narodnim neprijateljem. Živeti na Zapadu znači opstajati u leglu poroka. Zapad oličava obilje, ali obilje u predvorju moralnog, duhovnog i intelektualnog pakla. “Unutrašnji neprijatelji” su, takođe, gotovo uvek povezani svojom delatnošću sa Zapadom, oni su u službi najmračnijih sila koje tamo obitavaju, a sintagma “prozapadno orijentisan” i dandanas ima lošu konotaciju i izaziva podozrenje.

Nedavno ubistvo trinaestogodišnjeg dečaka, Roma, u jednoj od centralnih beogradskih ulica motivisano isključivo rasističkim razlozima i usponom ekstremne desnice, u pretežnom broju medija i komentarima određenog broja sociologa i političara, protumačeno je pogubnim uticajem Zapada, jer su “loši momci”, skinhedsi, proizvod zapadne kulture, a u nas su samo uvezeni kao što su uvezeni i prostitucija, ulično nasilje, finansijske mahinacije, korupcija...

Zapad je mesto odakle polaze međunarodne zavere (nikada sa Istoka), gde se ne cene osećanja nego samo interesi, deo sveta koji je zbog svojih grehova osuđen na umiranje (Špengler: “Propast Zapada” - omiljena literatura sprske desničarske elite).

Šta se zapravo krije iza te nelagodnosti, iza tog straha od Zapada? Da li je to samo uspela politička i ideološka manipulacija ili je i nešto više, nekakva strepnja čiji su koreni u kolektivnoj psihi, u nečem dubljem i trajnijem? Idući ovim tragom možemo uočiti da su bitne i karakteristične, suštinske odlike života građana Zapadne Evrope, u oprečnosti sa onim što se na našim prostorima podrazumeva pod pojmom kvaliteta života. Zapadna civilizacija

odlikuje se dinamičnošću, sposobnošću za brzim promenama, pragmatičnošću, tehničkim inovacijama, otvorenim društvom, prilagodljivošću novim situacijama. Nasuprot tome nalazi se učmalost i zatvorenost našega sveta, njegova averzija prema tehnološkim revolucijama, brzim i kvalitativnim promenama, otpor znanju, a sklonost ka improvizacijama.

Nije zato neobično da protivnici Zapada taj svet nazivaju satanskim. Oni u njemu vide racionalizovane svoje strpenje: protok informacija koje se ne mogu kontrolisati, proizvodnju koja prevazilazi potrošnju, pragmatičnost, disciplinu, strogost u poštovanju i primeni zakona. Naravno, zapadni svet ima svoju logiku života koja nije u svemu uzor. Ali o nečem drugom je reč. Zapad je ogledalo naših slabosti, naše nemoći i našega rasula, naših mana od kojih kritičari i neprijatelji Zapada žele da načine vrline. Ali to su takve mane od kojih je nemoguće stvoriti vrline.

Otuda duboka i trajna nesaglasnost, očiti nesklad sa osnovnim tekovinama zapadne civilizacije kojoj bi geografski, ali i duhovno, morali da pripadamo. Otuda mržnja prema tome svetu koji je drugačiji, uređeniji i sređeniji od sveta kojem mi pripadamo. Naša letargija ne može korespondirati sa dinamizmom Zapadne Evrope. Naše fobije pripadaju jednom drugom podneblju, drugačijoj tradiciji i nasleđu neke druge epohe i drugačije kulture. Naš prkos i inat pokazuju koliko preziremo taj svet koji bi da nas obuhvati svojom tehnologijom, proguta svojom racionalnošću, smlavi svojom brzinom. On uništava našu sigurnost koja proizilazi iz dugogodišnje, vekovne uspavanosti, izolovanosti i nepokretnosti.

U njemu se ogledamo kao u iskrivljenom ogledalu. Izlaže poruzi i podsmehu naše frustracije i zebnje, naše nespokoјstvo pred neprekidnim i stalnim promenama koje nas dovode do panike. Ustajale vode su naša prirodna sredina, a svako talasanje uznemirava stanovnike baruštine. To je strah zatvorene sredine pred iznenađenjima i neočekivanostima koje donose otvorena društva, strah plemenske svesti u sudaru sa modelima nesputanog mišljenja. Zapad je, dakle, nešto mnogo više od geografije, istorije, ideologije, mada je i od svega toga pomalo, pre svega i iznad svega je metafora drugog i drugačijeg, metafora poretka koji je multietnički i multikulturalan, neo-međen, ekspanzivan i eksplozivan.

Zapad simbolizuje građansko društvo, njegove karakteristike, vrline i mane. Društvo, kakvo je

naše, u kojem je građanski sloj stanovništva potisnut na marginu i eliminisan iz javnog života, gde su preovladali elementi ruralnog, naturalnog i patrijarhalnog, mora osećati duboko zaziranje i neprijateljstvo prema svetu kojem je gotovo u svemu suprotnost, čiji je potpuni antipod, gde više nisu bitne rođačke, nego poslovne veze, gde su usmeno i epsko stvaralaštvo, poverenje i generacijska vezanost za mitove, ustupili mesto novim komunikacijama, planetarnoj povezanosti, kompjuterizaciji, berzama, velikim bankama i moćnim kompanijama. Kako i na kom nivou ta dva sveta mogu da se razumeju, povežu i sarađuju? Teško ili nikako.

Dva osnovna, temeljna postulata na kojima zapadna društva zasnivaju svoj prosperitet, ali i opstanak, jesu modernizacija i poštovanje individualnosti. A upravo su to najopasniji neprijatelji onih društava koja su duboko zagledana u prošlost i opsednuta mitovima o kolektivizmu. Zapad je njihov osvedočeni neprijatelj i to sučeljavanje nadahnjuje ih negativnom energijom koja crpi svoju snagu iz straha i mržnje.

A svi oni koji sa takvim "neprijateljem" održavaju nekakve odnose: kulturne, ekonomske, porodične, prijateljske, svrstavaju se u kategoriju sumnjivih, njihova lojalnost prema domovini se dovodi u pitanje, njihovo rodoljublje takođe, oni su na putu ili su već postali "peta kolona", "izdajnici", "plaćenici". Novac koji stiže sa Zapada je prljav, kao i ideje. Zapadne građanske demokratije ovde nisu nikada bile uzor, bar ne u onolikoj meri u kojoj su to bile istočne despotije. Na strahu od Zapada održavana je vlast, stvaran je određeni podanički mentalitet, a onda je tako stvoren mentalitet taj strah produbljivao šireći ga do iracionalnog i metafizičkog. Zato nije čudo da je mnogim ovdašnjim intelektualcima, a i običnom svetu, bliža i razumljivija utopija o nekakvoj novoj istočnoj imperiji "od Vladivostoka do Knina", nego realnost koja je na dohvata ruke - postati sastavni deo demokratske i građanske Evrope.

10.1 1998

Iz knjige *Jesmo li čudovišta (U ogledalu devedesetih)*, Glasnik, Beograd, 2019.

Yuval Noah Harari

Korona i strah od smrti

Moderni svet je oblikovan uverenjem da ljudi mogu da nadmudre i poraze smrt. Bio je to revolucionarno nov stav. U većem delu istorije ljudi su krotko prihvatili smrt. Sve do poznog modernog doba većina religija i ideologija videla je smrt ne samo kao neizbežan usud, već i kao glavni izvor smisla u životu. Najvažniji događaji u ljudskoj egzistenciji nastupali su nakon što čovek ispusti poslednji dah. Tek tada je mogao da sazna prave životne tajne. Tek tada je mogao da dobije večno spasenje ili da trpi beskrajno prokletstvo. U svetu bez smrti – dakle i bez raja, pakla ili reinkarnacije – religije poput hrišćanstva, islama i hinduizma, ne bi imale smisla. U većem delu istorije najbolji ljudski umovi nastojali su da daju smisao smrti, a ne da je poraze.

Yuval Noah Harari

Ep o Gilgamešu, mit o Orfeju i Euridici, Biblija, Kuran, Vede i bezbroj drugih svetih knjiga i priča strpljivo su objašnjavali uznemirenim ljudima da umiremo zato što su tako hteli Bog, ili Kosmos, ili Majka Priroda, pa nam je bolje da tu sudbinu prihvatimo smerno i s dostojanstvom. Jednog dana će bog možda ukinuti smrt nekim velikim metafizičkim gestom kao što je Hristov drugi dolazak. Ali orkestriranje takvih kataklizmi bilo je očigledno izvan moći smrtnika od krvi i mesa.

Onda je došla naučna revolucija. Za naučnike smrt nije božji dekret, već tehnički problem. Ljudi umiru ne zato što je bog tako rekao, već zbog nekog tehničkog kvara. Srce prestaje da pumpa krv. Rak je uništio jetru. Virus se množe u plućima. Šta je uzrok svih tih problema? Drugi tehnički problemi. Srce prestaje da pumpa krv zato što

u njegov mišić ne stiže dovoljno kiseonika. Kancerogene ćelije se množe u jetri zbog neke slučajne genetske mutacije. Virus se nastanili u mojim plućima zato što je neko kinuo u autobusu. U tome nema ničeg metafizičkog.

Nauka veruje da za svaki tehnički problem postoji tehničko rešenje. Nije potrebno da čekamo drugi Hristov dolazak da bismo prevazišli smrt. To može da učini par naučnika u laboratoriji. Dok je nekad tradicionalna smrt bila specijalnost sveštenika i teologa u crnim mantijama, sada je ona specijalnost ljudi u belim laboratorijskim mantilima. Ako srce posustaje, možemo da ga stimuliramo pejsmejkerom ili čak da ga zamenimo. Ako rak krene da se širi, možemo da ga ubijemo zračenjem. Ako se virusi namnože u plućima, možemo da ih eliminišemo nekim novim lekom.

Istina je da u ovom trenutku nismo u stanju da rešimo sve tehničke probleme. Ali radimo na tome. Najbolji ljudski umovi više ne provode vreme pokušavajući da daju smisao smrti. Umesto toga, oni rade na produžavanju života. Istražuju mikrobiološke, fiziološke i genetičke sisteme i razvijaju nove lekove i revolucionarne tretmane.

Ljudi su bili vrlo uspešni u borbi da produže život. Tokom poslednja dva veka očekivano trajanje života skočilo je sa 40 na 72 godine u celom svetu, a u nekim razvijenim zemljama na više od 80 godina. Posebno su deca istrgnuta iz kandži smrti. Pre 20. veka najmanje svako treće dete nije imalo priliku da odraste. Deca su podlegala dečjim bolestima kao što su dizenterija, rubeola i male boginje. U 17. veku u Engleskoj oko 150 od 1.000 novorođenčadi umiralo je tokom prve godine života, a samo oko 700 je stizalo do petnaeste. Danas samo pet od 1.000 novorođenih umre u prvoj godini, a 993 proslave 15. rođendan. U celom svetu, stopa smrtnosti dece pala je ispod pet odsto.

Bili smo tako uspešni u pokušaju da sačuvamo i produžimo život da se naš pogled na svet duboko promenio. Dok su tradicionalne religije smatrale da je posmrtni život glavni izvor smisla, od 18. veka, ideologije poput liberalizma, socijalizma i feminizma gube svako interesovanje za posmrtni život. Šta se događa komunisti ili komunistkinji posle smrti? Šta se događa kapitalisti? Šta se događa feministkinji? Besmisleno je tražiti odgovor na to pitanje u delima Karla Marxa, Adama Smitha ili Simone de Beauvoir.

Nacionalizam je jedina moderna ideologija koja još daje smrti centralnu ulogu. U svojim poetičnijim i očajnijim trenucima, nacionalizam obećava

da će oni koji umru za naciju večno živeti u kolektivnom sećanju. To obećanje je, međutim, tako mutno da ni sami nacionalisti zapravo ne znaju kako da ga shvate. Kako se „živi“ u sećanju? Ako si mrtav, kako znaš da li te se ljudi sećaju ili ne? Woodyja Allena su jednom pitali nada li se da će zauvek živeti u sećanju filmskih gledalaca. Allen je odgovorio: „Radije bih živio u svom stanu“. Čak i mnoge tradicionalne religije su pomerile fokus. Umesto da obećavaju raj posle smrti, počele su da naglašavaju ono što mogu da učine za nas u ovom životu.

Da li će ova pandemija promeniti ljudske stavove prema smrti? Verovatno neće. Pre će se dogoditi suprotno. Kovid-19 će nas verovatno navesti da udvostručimo nastojanja da zaštitimo ljudski život. Naime, preovlađujuća kulturna reakcija na Kovid-19 nije rezignacija, već mešavina gneva i nade.

Kad bi epidemija izbila u nekom premodernom društvu, npr. u srednjovekovnoj Evropi, ljudi su, naravno, strahovali za život i očajavali zbog smrti voljenih, ali glavna kulturna reakcija bila je rezignacija. Psiholozi bi to možda nazvali „naučena bespomoćnost“. Ljudi su sebi govorili da je to božja volja – ili možda božja kazna za grehe čovečanstva: „Bog najbolje zna. Mi rđavi ljudi to smo zaslužili. Videćete, na kraju će se pokazati da je tako bilo najbolje. Ne brinite, dobri ljudi biće nagrađeni na onom svetu. Ne gubite vreme tragajući za lekovima. Bolest je poslao bog da nas kazni. Oni koji smatraju da ljudi svojom domišljatošću mogu pobediti epidemiju samo drugim gresima dodaju i greh taštine. Ko smo mi da se mešamo u božje planove?“

Danas su stavovi dijametralno suprotni. Kad god neka katastrofa – železnička nesreća, veliki požar, uragan – ubije mnogo ljudi, skloni smo da to vidimo kao ljudski propust, a ne kao božju kaznu ili neizbežnu prirodnu pojavu. Da železnička kompanija nije škrtarila na bezbednosti, da je opština usvojila bolje protivpožarne mere, da je vlada brže poslala pomoć, ti ljudi su mogli biti spaseni. U 21. veku masovna smrt postala je automatski razlog za tužbe i istrage.

Takav je naš stav i prema smrtonosnim bolestima. Dok su neki sveštenici požurili da opišu sidu kao božju kaznu za homoseksualce, moderno društvo milosrdno šalje takva gledišta na svoje umobolne margine i danas širenje side, Ebole i drugih skorašnjih epidemija uglavnom vidimo kao organizacione propuste. Pretpostavljamo da čove-

čanstvo raspolaže znanjem i alatima za suzbijanje takvih bolesti, a ako se infektivna bolest ipak otme kontroli, razlog je ljudska nesposobnost, a ne božji gnev. Kovid-19 nije izuzetak od tog pravila. Kriza je daleko od završetka, a već je počelo traženje krivaca. Razne zemlje optužuju jedna drugu. Politički rivali jedni drugima prebacuju odgovornost kao ručnu granatu iz koje je izvađena igla.

Pored gneva, tu je i ogromna nada. Naši heroji nisu sveštenici koji pokopavaju mrtve i opravdavaju pošast, već medicinari koji spasavaju živote. A naši superheroji su naučnici u laboratorijama. Kao što filmski gledaoci znaju da će Spajdermen i Čudesna žena na kraju poraziti loše momke i spasiti svet, tako smo i mi sigurni da će za nekoliko meseci, možda za godinu dana, ljudi u laboratorijama naći efikasno sredstvo za lečenje Kovida-19 ili vakcinu protiv njega. Onda ćemo pokazati poganom korona virusu ko je na vrhu lanca ishrane na ovoj planeti! Pitanje koje je svima na usnama, od Bele kuće do Volstrita i italijanskih balkona, glasi: „Kada će vakcina biti spremna?“ Kada. Ne da li.

Kada zaista dobijemo vakcinu i epidemija se okonča, šta će biti glavna pouka za čovečanstvo? Po svemu sudeći, to da se mora više investirati u zaštitu ljudskih života. Potrebno nam je više bolnica, više lekara, više medicinskih sestara. Potrebne su nam veće rezerve respiratora, više zaštitne opreme i testova. Potrebno je da investiramo novac u istraživanje nepoznatih patogena i razvijanje novih načina lečenja. Ne smemo opet dozvoliti da budemo zatečeni.

Neki bi mogli reći da je to pogrešna pouka i da ova kriza treba da nas nauči skromnosti. Ne treba da budemo tako sigurni u svoju sposobnost da pokorimo sile prirode. Mnogi od takvih su srednjovekovni ostaci koji propovedaju skromnost i 100 odsto su sigurni da znaju sve prave odgovore. Neki zadrti vernici ne mogu da se uzdrže – sveštenik koji vodi nedeljni čas Biblije za kabinet Donalda Trampa rekao je da je i ova epidemija kazna za homoseksualnost. Ali čak i najveće pristalice tradicije danas polažu više nade u nauku nego u *Sveto pismo*.

Katolička crkva poručuje vernicima da se drže dalje od crkava. Izrael je zatvorio svoje sinagoge. Islamska Republika Iran upozorava ljude na opasnost od odlaska u džamiju. Hramovi i sve vrste sekta obustavili su javne obrede. A sve zbog toga što su naučnici izneli svoje zaključke i preporučili zatvaranje svetih mesta.

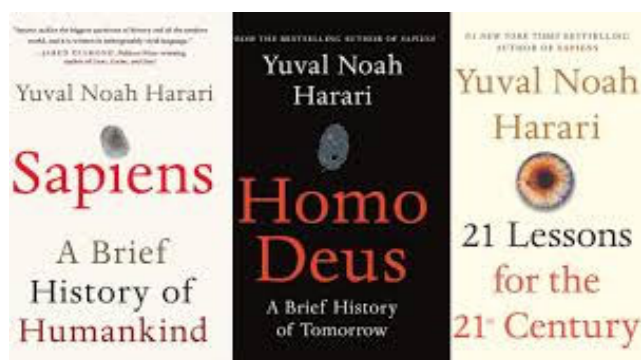
Naravno, ne spada svako ko opominje na ljudsku oholost u srednji vek. Čak i naučnici se slažu da naša očekivanja moraju biti realističnija i da ne smemo slepo verovati u moć lekara da nas zaštite od životnih nedaća. Dok čovečanstvo kao celina postaje još moćnije, pojedinci još moraju da se suočavaju sa svojom prolaznošću. Možda će, za vek ili dva, nauka uspeti da beskonačno produži ljudski život, ali to zasad ne može da učini. S mogućim izuzetkom nekolicine današnjih milijarderskih beba, svi ćemo jednog dana umreti i svi ćemo izgubiti svoje voljene. Moramo prihvatiti svoju prolaznost.

Sadašnja kriza zaista bi mogla mnoge pojedince učiniti svesnijim prolazne prirode ljudskog života i ljudskih postignuća. Ali naša moderna civilizacija u celini verovatno će krenuti suprotnim putem. Opomenuta na svoju prolaznost, reagovalaće građenjem snažnije odbrane. Kad se ova kriza završi, ne očekujem da će odeljenja za filozofiju dobiti приметно veći budžet. Ali kladim se da će se budžeti medicinskih škola i zdravstvenih sistema znatno povećati.

Možda je to najbolje što ljudi mogu da očekuju. Vlasti se ni inače ne ističu naročito u bavljenju filozofijom. Nije to njihov domen. One treba da se fokusiraju na izgradnju boljih zdravstvenih sistema. Na pojedincima je da grade bolju filozofiju. Lekari ne mogu da reše zagonetku našeg postojanja. Ali mogu da nam obezbede malo više vremena da se njome sami bavimo. Šta ćemo s tim vremenom uraditi, zavisi od nas.

Prevela *Slavica Miletić*

The Guardian, 20.4.20/Peščanik.net, 22.4.20.

Prevode ovih knjiga objavio je beogradski izdavač Laguna

Rajko Grlić

Priča o mojoj porodici

Što god je netko od mojih predaka sagradio ili kupio, već je on, ili u najboljem slučaju onaj iza njega, izgubio. Kuće, stanovi, imanja, gostionice, ljetnikovci, apoteke i dućani, sve se to rušilo, prodavalo, nacionaliziralo, oduzimalo i prepisivalo ljubavnicama, puno brže no što je dolazilo.

Athens, OH, 2011.

Moj studio na Ohio Universityju smješten je u staroj zgradi od crvene cigle. Tu, gdje je nekada bila štamparija lokalnog lista, sjedim za kompjuterom i listam režijsku bilježnicu.

Do sada sam snimio jedanaest dugometražnih filmova, ali 1991, nakon Čaruge, sedmoga u nizu, ozbiljno sam vjerovao da mi je zadnji. Činilo mi se krajnje zaludnim pričati priče u crno-bijelim vremenima. Bilo je poprilično jasno da rat dolazi, da će ga organizirati, bez obzira trudili se mi zaustaviti ga ili ne, i da će im taj rat služiti kao magla za veliku i temeljitu pljačku.

Kao gost UCLA-e u Los Angelesu, siguran u to da sam završio svoju igru s filmom, počeo sam u režijsku bilježnicu upisivati nešto što sam naslovio *Sto najboljih filmova koje nikada neću snimiti*. Od tada je prošlo i više od dvadeset godina i među bilješkama za nerođene filmove skupilo se mnoštvo natuknica, priča i pričica, fotografija i crteža. Moja obitelj, kad se bolje pogleda, više nalikuje poduzeću za selidbe no pristojnoj građanskoj porodici. „Selimo uredno i na vrijeme! Selimo solidno! Selite s nama!“ To bi otprilike moglo stajati na našem porodičnom grbu. Razni Gerličići, Grličići, Izraeli, Klingerbergeri, Hunovi, Cekići, Kostinčeri, Schwarzovi, Domanyji, Alačevići, Brozovići, Janeši, Hardyji, Glavaši i stotine drugih, slijevali su se u to porodično stablo i iz njega izlazili, kao da stoljećima i ne rade ništa drugo već samo sele. Sele po ovom i širim prostorima Europe, sele iz Njemačke, Španjolske, Mađarske, Austrije i Engleske u Zagreb, a iz njega opet u Kanade, Brazile, Konga, Švicarske, Nove Zelande, Pakistane, Italije, Engleske, Amerike.

U cijeloj toj selidbi i zbrci životnih lokacija jedino je Zagreb, mali grad na rubu Europe, već stoljećima točka naših spajanja i razdvajanja. U

njega se dolazi s golemom nadom, u njemu se uglavnom sve i gotovo redovito gubi, da bi se iz njega ponovno odlazilo u potragu za novim prostorima.

U Zagrebu tvrde da tri selidbe posjeduju razornu moć potresa srednje jačine. U Americi, koja je većinom sagrađena od drva, kažu: „Moving three times is as bad as fire.“ Ako prihvatimo tu logiku, onda je moja familija doživjela, budimo skromni, najmanje desetak velikih potresa, a o požarima da i ne govorimo.

Takve prirodne nepogode obično uništavaju sva materijalna dobra i sve dokaze o postojanju. Točno tako je bilo i s nama. Što god je netko od mojih predaka sagradio ili kupio, već je on, ili u najboljem slučaju onaj iza njega, izgubio. Kuće, stanovi, imanja, gostionice, ljetnikovci, apoteke i dućani, sve se to rušilo, prodavalo, nacionaliziralo, oduzimalo i prepisivalo ljubavnicama, puno brže no što je dolazilo.

Tako se u obitelji, već prije nekoliko generacija, počela rađati struja onih koji su sve manje vjerovali u „materijalna dobra“ i sve se više posvećivali „duhovnima“. I ti „nematerijalisti“, te porodične „crne ovce“, kao što obično i biva, ostavili su po raznim knjigama, slikama, litografijama, fotografijama i filmovima puno više tragova nego „materijalisti“.

Moj je djed tu obiteljsku struju, s pristojnom dozom građanske ironije, zvao „cirkusanti“. Kao izdanku „cirkusanata“ nije mi preostalo ništa drugo nego da se u životu bavim filmom, jedinim ozbiljnim cirkusom dvadesetog stoljeća. Dakle, nije to bio moj izbor, to je jednostavno bila moja obiteljska sudbina.

I još nešto vrlo važno za tu „selidbenu obitelj“. Bez obzira kojoj porodičnoj struji pripadali, svi moji preci, a ja pamtim tri generacije unazad, bili su prepuni dobrih priča. Pričali su ih s velikom strašću, često obilato pretjerujući, dodajući i oduzimajući stvarnosti, uvijek s ogromnim veseljem. Usto, kao što nam i prezime govori, pričali su ih glasno. Bila je to njihova borba protiv zaborava, njihov prkos nomadskoj sudbini koja nas stoljećima tako uporno prati. Zadnji u tom porodičnom nizu pričača bili su moja majka i otac. Savršeni pričači, uzbudljivi, duhoviti, najbolji koje sam ikada slušao.

Tako je nekako red došao i na mene. Vrijeme je prolazilo, priče su se događale, množile, pričale, sâm sam ih rado pričao i s užitkom slušao. Polagano sam shvaćao da će me cijeli život pratiti, a da

o velikoj većini njih nikada neću snimiti film. One će otići sa mnom kao što su stotine i stotine priča oduvijek odlazile s našim porodičnim pričačima. Zato sam ih počeo zapisivati u memoriju kompjutera. Bile su to samo nepovezane rečenice u borbi protiv zaborava. Ništa više, ništa pretencioznije. Nalikovale su mrvicama koje Ivica i Marica ostavljaju za sobom na putu u šumu da bi se jednoga dana znali vratiti kući.

[Grlić: Tek će nam otimati slobodu pozivajući se na koronu](#)

Svi moji, od gornjogradskog pra-pradjeda Juliusa, jednog od prvih zagrebačkih litografa i fotografa, preko djeda Alexandra, kaptolskog apotekara i jednog od osnivača književne grupe Grič, bake Olge, Becićevog đaka i slikarice, majke Eve, novinarkе i spisateljice, oca Danka, donjogradskog filozofskog pisca, do sestre Vesne koja brižno sakuplja razbacane krhotine porodične historije, a o sebi kao pričaču zagrebačkih filmskih priča da i ne govorim, na razne su načine, i gotovo s jednakom strašću, voljeli Zagreb. I svatko je od nas u granicama svoga umijeća pokušao pripomoći svome malom gradu da, za neprimjetan milimetar, za nevidljiv mikron, podigne civilizacijsku razinu. Ali, samo tijekom četiri zadnje generacije, na ovom su se prostoru dogodila tri velika rata.

I ovaj zadnji, tako uredno dogovoren i spakiran, opet je, i možda definitivno, pokazao da su sve te generacije radile potpuno zaludan posao. Sve što smo činili, živjeli i stvarali, pokazalo se potpuno nevažnim i krajnje suvišnim. I žene, i muškarci i djeca, i fotografije i knjige i filmovi, i dućani i kuće i slike, i prijatelji i znanci, i večere i svetkovine, i rađanja i smrti. Sve. Svi mogući pokušaji, sva moguća uljuđivanja, svi mogući šlifovi, sva moguća „kulturna dobra“. Sve se pokazalo zaludnim. Novopridošli barbari su, kako to stoljećima već ide svakih pedeset godina iznova, sve poništili u nekoliko dana. Sva nastojanja jednostavno su

poravnali sa zemljom, izbrisali iz knjiga, odlučili da ništa što im ne treba iz prošlosti više ne postoji i ne smije postojati.

Ponovno se na ovim prostorima zaigrala stara igra službenog zaborava u kojoj povijest uvijek počinje dolaskom onih novih. I što sada? Kako nagovoriti sebe, kako nagovoriti onoga tko dolazi iza mene, da tu treba ponovno rađati, smijati se, raditi? Kako kad primitivizam i u svom najnovijem trijumfalnom pohodu želi ponovno dokazati da su svi ti pokušaji besmisleni, svi životi bezrazložno življeni. Kako se lako i brzo ruši, kako se dugo i teško gradi i kako je opak nauk ovog „općeg mjesta“.

Usprkos tom monstruoznom iskustvu, koje se svakoj generaciji na ovim prostorima dogodi najmanje jednom, usprkos svim mogućim proživljajima i verbalnim linčevima koje sam doživio, informativnim razgovorima i anonimnim prijetenjama, desetogodišnjoj zabrani prikazivanja bilo čega što sam ikada snimio... ja se i dalje pokušavam vratiti u moj Zagreb, premda ni jedan racionalni razlog tome ne govori u prilog.

Čitav život sakrivao sam se iza filmskih junaka. Živio njihove živote i pričajući njihove, krio svoj. Neispričane priče ostajale su u režijskoj bilježnici kao u nekoj dobro začepjenoj boci. I odjednom, vjerojatno u nadi da ću time olakšati povratak, odlučio sam tu bocu otvoriti.

I sada, kad je tu pred vama, molim da se čep iz grlića boce vadi pažljivo. U njoj, na kronološki nepovezanim komadićima složenim u imaginarni leksikon, manjeviše točno onako kako su zapisani, plutaju tragovi jednog filmskog života. Svaki komadić nosi ime po izrazu ili frazi koja se upotrebljava u svijetu filma. A kako je to pretežno englesko nazivlje, za koje je ponekad teško naći hrvatske „strukovne inačice“, odlučio sam ih ne samo prevesti već i obogatiti.

Na vrata mi kuca Ruth Bradley. Proviruje i pita: „May I?“ Mahnem joj rukom da uđe. Ruth je ono najbolje što su šezdesete ostavile Americi: voditeljica festivala, znalac i ljubiteljica eksperimentalnog filma i dobrog undergrounda, doktorica književnosti i vječna hipijevka. Pametna i cinična, krajnje slobodna u ponašanju i još neobaveznija u izgledu. Njezin je studio preko puta mojeg. Nekoliko zadnjih godina, kao i ja, uporno pokušava prestati pušiti. Sjeda i, gledajući kutiju cigareta, tiho ponovi: „May I?“ Kimam glavom, a ona, pogledom punim krivnje, nemoćno raširi ruke, zapali, ispuhne dim i kaže: „There are only two

possible stories: a man goes on a journey, or a stranger comes to town!“

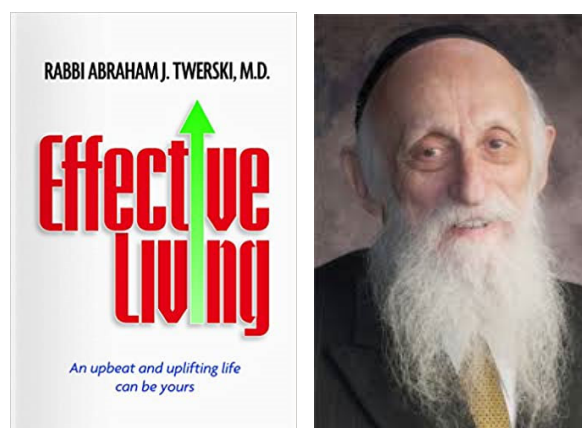
Kako istinito, pomislim gledajući Ruth kako se zadovoljno smješka mudrosti koju je upravo kazala. Zaista, i Tolstoj je to tvrdio – sve se dobre priče, i životne i filmske, mogu svesti na jedan od ta dva obrasca: ili čovjek odlazi na put ili je stranac došao u grad.

Ja sam, rekao bih, i jedno i drugo – i onaj koji je otišao i stranac koji je došao.

Priredila Radmila Stanković

Preuzeto iz knjige „Neispričane priče“, Laguna, 2018.

Abraham J. Twerski

Učinkovit život

Beskompromisni emes

S obzirom da iskrenost čovjeka približava B-gu, ne čudi da je nagrada za *emes* tako velika. Ali *emes* ne može biti kompromitiran. Kao što smo primijetili, mala količina laži može uništiti čak i veliku količinu *emesa*.

Kralj David je rekao, "B-g je blizu svih koji Ga zazivlju – onih koji Ga zazivlju sa *emesom*" (*Psalam* 145,18). To se ponekad prevodi kao, "onih koji Ga zazivlju *iskreno*." Međutim, postoje ljudi koji se mole iskreno, ali njihove želje se ne ispunjavaju. Ono što je kralj David rekao jest da je čovjek koji živi život *emesa* blizak B-gu i da će njegove molitve biti odgovorene. B-g prezire laž, kao što je rečeno, "Čovjek koji je varalica neće prebivati u mojoj kući; čovjek koji govori laž neće biti pred mojim očima" (*Psalam* 101,7).

Laž nosi sa sobom svoju vlastitu kaznu. Rebbe, R' Pinchas iz Koretza, bio je šampion istine. On je rekao da je patrijarh Jakov trpio dvadeset i dvije godine boli zbog nestanka svog sina Josefa, jer je, kada ga je Izak pitao, "Tko si ti, sine moj?" Jakov odgovorio: "To sam ja, Ezav, tvoj prvorođenac." Raši objašnjava da je on zapravo mislio, "Ja sam onaj koji ti donosi hranu, a Ezav je tvoj najstariji sin," no bez obzira na to, na površini to nije istina i ta je laž sa sobom donijela, tako, strogu kaznu (*Postanak* 27,18-19).

Rebbe je također rekao da je istinoljubivost sjajna *segula* (duhovno sredstvo) za *parnasa*.

Nažalost, mi podcjenjujemo težinu neprikladnog govora. Chofetz Chaim je posvetio svoj život brisanju *lašon hara* (ponižavajućeg govora; ogovaranja), ističući da je to na mnogo načina ozbiljniji grijeh od mnogih grijeha koje čovjek nikada ne bi počinio. Jednako vrijedi i za laž. Chida daje šokantnu izjavu da se čovjek koji laže isključuje iz *Klal Jisraela* (izraelske zajednice)! On citira *Sefaniju* 3,13, "Ostatak Izraelov neće činiti bezakonje, oni neće govoriti laž" (*Lev David* 16).

Chofetz Chaim citira *Etiku otaca* 4,13, koja kaže da za svaku *micvu* koju čovjek ispuni, on dobiva anđela koji ga zastupa, a za svaki grijeh, on dobiva anđela koji ga optužuje. Anđeli koji optužuju kao rezultat grijeha imaju narav grijeha. Tako, ako čovjek, *has v'shalom* (ne dalo Nebo), jede

terefa hranu, on stvara optužujućeg anđela, no budući da grijeh nije uključivao govor, taj anđeo je nijem i ne može podići nikakve optužbe protiv čovjeka. Međutim, ako čovjek laže ili govori *lašon hara*, taj anđeo može govoriti i može podići optužbu protiv čovjeka za sve "nijeme" grijeha koje je on počinio. Tako, čovjek koji je počinio mnogo grijeha, ali je bio pažljiv da ne laže ili da ne govori *lašon hara*, može imati mnogo blažu presudu od čovjeka koji je imao manje grijeha, ali je lagao ili govorio *lašon hara*.

Tora ne zabranjuje samo govorenje laži, već i *slušanje* laži. Zapovijed "Udalji se od lažne riječi," znači da bi čovjek trebao izbjegavati slušanje laži (*Sefer HaChinuch Mitzvah* 74). Netko bi mogao pitati, "Kako da čovjek zna da li druga osoba laže?" Odgovor je da čak iako čovjek možda nije u mogućnosti reći da li druga osoba laže, slušanje laži spada u kategoriju *šogega*, nesmotrenih grijeha.

Mi smo eksperti u racionaliziranju i pravdanju svega što želimo činiti. Iako znamo da je pogrešno lagati, mi možemo pronaći razloge da opravdamo određenu laž. Da je to pogrešno, istaknuto je u eseju Rav Chaima Shmulewitza:

Tora kaže da su na dan posvećenja *Miškana*, Nadav i Avihu, dvojica sinova Velikog svećenika Arona, izvršili nedozvoljenu službu u *Miškanu* i umrli. Njihova preživjela braća, Elazar i Itamar, su tako bili *onenim* (oni koji tuguju na dan smrti bliskog rođaka). Halaha je da *onenim* ne može imati udjela u svetim prinosima. Međutim, Mojsije ih je uputio da je B-g rekao da bez obzira na to što su *onenim*, oni trebaju jesti od posebnih prinosa za posvećenje.

Posvećenje se odvijalo na Roš Hodeš, na koji postoji redovni prinos za grijeh. Elazar i Itamar nisu jeli od tog prinosa, jer su bili *onenim*, već su ga spalili. Kada je Mojsije to saznao, ukorio ih je rekavši: "Rekao sam vam da je B-g rekao da trebate jesti od današnjeg prinosa unatoč tome što ste *onenim*." Aron je proturiječio Mojsiju, rekavši: "B-g je mislio na prinose koji su specifični za posvećenje *Miškana*. Je li On rekao da oni također mogu jesti i od redovnih prinosa?" Mojsije je rekao: "U pravu si. On je mislio samo na prinose posvećenja. Zaboravio sam ono što mi je On rekao."

Rav Shmulewitz ističe da se Mojsije našao u teškoj neprilici. Priznati da je Aron bio u pravu i da je on zaboravio što mu je B-g rekao, stavilo bi autentičnost *Tore* pod sumnju zauvijek. Mojsije je

bio jedini kanal Njegovih riječi i mi pretpostavljamo da je njegov prijenos tih riječi točan. Ako bismo priznali da je on pogriješio, ljudi bi s pravom mogli reći: "Kako možemo biti sigurni da je Mojsijevo prenošenje B-žjih riječi točno? Ako je on pogriješio u ovom slučaju, možda je pogriješio također i u prenošenju drugih stvari." Mojsije je imao legitiman razlog da misli: *Moram sačuvati autentičnost Tore*, te da zadrži svoj stav.

Ali Mojsije je donio odluku: "Očuvanje autentičnosti *Tore* nije moja osobna obveza. B-g s time može činiti ono što On želi. Moja osobna obveza je reći istinu i priznati da sam bio u krivu, i koje god posljedice toga bile, neka budu."

Mislim da će se svatko složiti da je Mojsije imao legitimno pravo reći da je njegovo tumačenje bilo ispravno. Ako je dozvoljeno iskriviti istinu kako bi sačuvao *šalom bajis*, koliko je više on imao pravo izbjeci da se autentičnost *Tore* dovede u opasnost. On je mogao jednostavno reći: "B-g sigurno želi da sačuvam autentičnost *Tore*". Ali Mojsije je znao što je B-g uistinu htio: da on kaže istinu. Nema opravdanja za laž, kakve god da bile posljedice. Halaha kaže da je *šalom bajis* jedina iznimka.

Izvor za iznimku o *šalom bajisu* je to što je pramajka Sara, kada joj je bilo rečeno da će roditi dijete sa devedeset godina, rekla: "Mogu li se zaista vratiti u svoju mladost, a i moj gospodar (Abraham) je star" (*Postanak* 18,12-13). Kada je B-g rekao Abrahamu Sarin komentar, On nije citirao njene riječi: "Moj gospodar je star,", već radije: "Ja sam star." Neki komentari primjećuju da je B-g interpretirao Sarine riječi: "Moj gospodar je star," kako bi se odnosile na Njega, a ne na njenog muža, upućujući na to da ona dovodi u pitanje B-žju sposobnost da napravi takvo čudo. Tako, u svrhu *šalom bajisa*, On je interpretirao Sarine riječi na način da ne budu uvredljive za Abrahama. Ti komentari kažu da čak i u slučaju *šalom bajisa*, čovjek može nategnuti istinu, ali izravna laž nikad nije dozvoljena.

Sposobnost da dođemo do krivih zaključaka, jer racionaliziramo kako bismo činili sve što želimo primjenjuje se na mnoge druge stvari kao i na nalaženje opravdanja za laganje. Trebali bismo shvatiti da je sam čin racionalizacije laž. Kako je glupo lagati sam sebi!

Prevela *Anja Grabar*
Divrei Tora

Dr Abraham J Twerski, američki psihijatar,
potomak poznate hasidske dinastije iz Černobila

Damjan Raknić

Najgora noćna mora Donalda Trumpa

Kontroverzna knjiga ugledat će
svjetlo dana

*Sudac Lamberth rekao je prilikom
obznanivanja svoje odluke da ga brine to
što se Bolton "kockao s nacionalnom
sigurnošću SAD-a"*

Donald Trump i John Bolton

MARK WILSON/GETTY IMAGES NORTH AMERICA/AFP

Okružni sudac Royce Lamberth u subotu je presudio da John Bolton, bivši savjetnik predsjednika SAD, Donald Trumpa za nacionalnu sigurnost, smije objaviti svoje memoare "Soba u kojoj se to dogodilo: Memoari iz Bijele Kuće", unatoč tome što Bijela kuća želi onemogućiti njihov izlazak, jer sadrže povjerljive informacije, piše *Associated Press*.

Sudac Lamberth rekao je prilikom obznanivanja svoje odluke da ga brine to što se Boltonovo "kockao s nacionalnom sigurnošću SAD-a" kada je memoare odlučio objaviti bez dopuštenja Bijele kuće, koja kaže da još uvijek nije prekontrolirala memoare bivšeg savjetnika za nacionalnu sigurnost. "Izložio je svoju zemlju nevolji, a sebe građanskoj i potencijalno kaznenoj odgovornosti", rekao je. "Te činjenice, međutim, ne kontroliraju predmet pred ovim sudom. Država nije uspjela dokazati da će zabrana onemogućiti stvaranje nepopravljive štete."

Ovakva odluka suda, a i činjenica da je u SAD-u izborna godina, znače da će memoari doseći veću publiku. "Soba u kojoj se to dogodilo" trebala bi izaći u utorak 23. lipnja, a bavi se Boltonovim mandatom na mjestu Trumpovog savjetnika za

nacionalnu sigurnost koji je trajao oko godinu i pol. Trump je nakon objave presude na Twitteru konstatirao da je Bolton "prekršio zakon" kada je objavio "ogromne količine povjerljivih informacija". "Za to mora platiti jako visoku cijenu, kao što su je platili mnogi prije njega. Ovo se više ne smije dogoditi", napisao je predsjednik SAD-a.

Trump je još u ponedjeljak rekao da će Bolton prekršiti zakon, ako objavi svoje memoare, jer su svi razgovori s predsjednikom SAD-a bili pod oznakom tajne. Glavni odvjetnik, William Barr, tada je rekao da Bolton nije završio proces potreban za objavljivanje knjige, te da ga ministarstvo pravosuđa pokušava uvjeriti da mora izbrisati klasificirane informacije. Sjedinjene Države podnijele su u utorak tužbu protiv bivšeg savjetnika za nacionalnu sigurnost, Johna Boltona, u pokušaju da blokiraju objavu njegove knjige za koju kažu da sadrži povjerljive informacije i da će ugroziti nacionalnu sigurnost.

The Washington Post u srijedu je objavio isječke iz Boltonovih memoara u kojima, između ostalog, piše da je Trump od svog kineskog kolege, Xija Jinpinga, zatražio da mu pomogne da pobijedi na izborima ove godine. Trump je, prema Boltonovim tvrdnjama, tijekom summita prošle godine, Xiju rekao da bi povećanje kineske kupovine proizvoda od američkih poljoprivrednika povećalo njegove izgleda da osvoji novi mandat.

Zamolba upućena Xiju samo je jedan u nizu sastanaka koje je Bolton opisao u knjizi, a tijekom kojih je Trump od autokratskih lidera tražio usluge. Mnogi od njih su, tvrdi Bolton, često pokušavali manipulirati njime.

Primjerice, u telefonskom pozivu u svibnju 2019. Godine, ruski predsjednik Vladimir Putin usporedio je venezuelanskog lidera oporbe Juana Guaidoa s Hillary Clinton, a sve kako bi povećao podršku venezuelanskom lideru Nicolasu Maduru. Putinove usporedbe, piše Bolton, uvjerile su Trampa.

Bolton se u knjizi prisjetio i mnogih bisera koje je Trump znao provaliti u razgovorima sa svojim suradnicima ili svjetskim vođama. Tako je nekadašnjeg šefa osoblja Bijele kuće, Johna Kellyja, pitao je li Finska dio Rusije. Tijekom sastanka s tadašnjom britanskom premijerom Theresom May novinar se referirao na Ujedinjeno Kraljevstvo kao na nuklearnu silu, na što je Trump upitao: 'Oh, zar ste vi nuklearna sila?'

U još jednom sumanutom istupu Trump je izjavio da bi invazija na Venezuelu bila baš 'cool' i

da je ta južnoamerička zemlja "zapravo dio SAD-a". Također, američki predsjednik neprestano je miješao bivšeg i aktualnog predsjednika Afganistana, dok je Xiju rekao da američki narod žudi za promjenama kineskog ustava kako bi on mogao ostati predsjednik duže od dva mandata.

U velikoj želji da se sprijatelji sa sjevernokorejskim vođom Kim Jong-unom Trump je odlučio donijeti mu mnogo darova, no kako bi tim poklonima prekršio američke sankcije, morao je od toga odustati. No, za mladog diktatora je pripremio CD 'Rocket Man' Eltona Johna koji je britanski pjevač potpisao. Trump je Kimu svojevremeno dao nadimak 'Rocket Man', a ovom gestom je htio pokazati da se nije radilo o kritici, već o znaku ljubavi. Pompeo je bio zadužen da Kimu preda CD, no kako državni tajnik tijekom singapurskog summita nije vidio Kima, tako mu poklon nije niti predan.

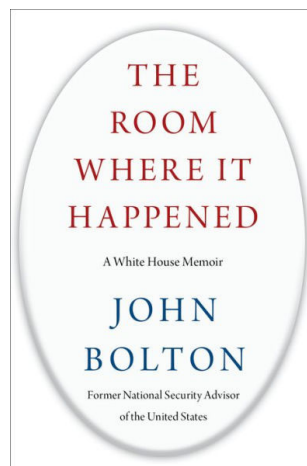
Trump je Boltona nakon objave isječaka knjige nazvao "lažljivcem" i "glupanom" te je ustvrdio da je "nekompetentan". "Govorio je sve dobro o meni u tisku, dok ga nisam otpustio. Nezadovoljna dosadna budala koja je samo htjela voditi rat", napisao je u četvrtak Trump na Twitteru.

Jutarnji.hr, 20. lipanj 2020.

Još o knjizi *Johna Boltona*:

Može li Boltonova knjiga biti posljednji čavao u lijesu Trumpove političke karijere?

EKSPLOZIVNI MEMOARI Procurili bombastični detalji iz knjige koju 'Trump ne želi da pročitate', sad je jasno i zašto

Upada li Trump u pripremljenu klopku?

Američki predsjednik Donald Trump izložen je organiziranom udaru moćne političke sile sačinjene i od dijelova republikanskog kao i demokratskog političkog korpusa.

Za Trumpa je taj politički kompleks, poznat i kao „Neoconsi“, koji je do njegova dolaska na političku i državnu scenu navikao biti odlučujući i neupitni kreator američke vanjske i unutarnje politike – postavio opaku klopku.

Nakon neuspjelih pokušaja njegove kompromitacije, od banalnih seksualnih afera preko povezivanja s ruskim interesima do obavještajnih i koruptivnih skandala i na kraju neuspjelog pokušaja smjene, primjenjena je obavještajna metodologija, posljednjih desetljeća korištena od strane američke i savezničke politike u rušenjima stranih državnika i njihovih režima od Iraka preko Tunisa, Egipta, Sirije do ukrajinskog Majdana. Sva ta „događanja naroda“ skrojena su po istoj špranci, djelo istih režisera samo s različitim akterima.

I sve što se u SAD-u posljednjih dana zbivalo, odvijalo se upravo po tom standardnom i uvježbanom scenariju, primjenjivanom u revolucijama tzv. arapskog proljeća. Nasilni događaj, kakvih ni u SAD-u ni na Bliskom istoku svakodnevno ne manjka, u sekundi je prostrujao internetskim medijem i svojom brutalnošću zapanjio javnost. Kao i u primjeru Tunisa, teško se oteti dojmu da se takav događaj zapravo spremno očekivao. Organizacije civilnoga društva i ekstremne grupacije tzv. aktivista, pod kontrolom političkih i obavještajnih

struktura, kao i u programiranim revolucijama „arapskog proljeća“ promptno pokreću prosvjede u koje se potom uključuju i notorni kriminalci posvećeni pljački i paležu i kaos je stvoren. U tom trenutku potrebno je još samo odrediti metu i prema njoj pokrenuti lavinu bijesa.

U ovome slučaju to nije bio neki opskurni bliskoistočni diktator nego sam predsjednik najmoćnije sile svijeta. Meta je naljepljena na Trumpovo čelo i od njega se očekivala žestoka reakcija, slična arapskih diktatorima. On pak, u početnoj fazi u svojim izjavama upravo to i radi i bijes mase se očekivano i planirano okreće prema njemu. U jednom trenutku sila mase preusmjerena je sa stvarnih problema koje ni demokrati ni republikanci nisu ni pokušavali godinama riješiti na jednu jedinu osobu.

Uistinu je zapanjujuća i u najmanju ruku suspektna sličnost događaja kojim su pokrenute revolucije „arapskog proljeća“, kontrolirane od strane američkih i zapadnih obavještajnih agencija, i događaja koji je inicirao tragična zbivanja u SAD-u. I na Bliskom istoku je sve počelo policijskom intervencijom s tragičnom posljedicom. Na jugu Tunisa, u Sidi Bouzidu, 17. prosinca 2010. godine siromašni nezaposleni Mohamed Bouaziz, nakon što mu je lokalna policija oduzela voće koje je pokušao prodavati bez potrebnih dozvola polijeva se benzinom i samozapaljuje ispred zgrade lokalnih vlasti. Slijedećih sati vijest o tragediji, kakvih je inače u tom dijelu svijeta na tisuće svakoga dana, širi se munjevitom brzinom kroz medije i internet diljem svijeta. Prosvjedi i sukobi s policijom započeti s tisuću ljudi na mjestu stradanja, šire se Tunisom do glavnoga grada i deseci tisuća ljudi su na ulicama. Pobuđeni bijes naroda i kotrljajući kaos na ulicama kontrolirano je potom usmjeren prema osobi, do tada svemoćnog predsjednika Zine El Abidine Ben Alia i njegova režima. U slučaju američkih zbivanja siromašni i s posla otpušteni crnac George Floyd, kao i desetljeće ranije Mohamed Bouaziz, pokušao si je pomoći bagatelnim prijestupom navodno plaćajući cigarete krivotvorenom novčanicom od 20 dolara. I u jednom i u drugom slučaju goropadni policijski sustav, koji inače zazire od sukoba s organiziranim kriminalom, svom silinom se obrušava na sitne prijestupnike i rezultat ne može biti ništa drugo nego nasilje i nepravda u čistom izvornom obliku. Američki policajac nepotrebnim nastavkom i inače dvojbenog zahvata ubija Georgea Floyda, koji nije pružao nikakav fizički otpor, niti je

iskazivao verbalnu agresivnost koja bi mogla eventualno izazvati sumnju da će reagirati nasilno nego je molio da ga se poštedi očite smrtnosti. Junački američki policajac nije imao milosti. Na Bliskom istoku smrt Bouaziza omogućila je pokretanje pobuna diljem arapskoga svijeta, a smrt Floyda pokrenula je ulični revolt u cijelom SAD-om. Sličnosti događanja u SAD-u s obavještajno pokrenutim operacijama „arapskoga proljeća“ u cilju eliminacije američkoj i zapadnoj politici nepodobnih arapskih vođa i njihovih režima, ne zaustavlja se samo na početnom događaju. Danas se diljem Amerike, a sve više i u Europi ruše spomenici nekadašnjim trgovcima robova, vojskovođama poraženog američkog Juga i svih koji imaju bilo kakve veze s rasnim nepravdama. Sve se odvija na isti način kako su se u Iraku nakon američke i britanske vojne intervencije rušili spomenici Saddam Husseinu i svemu što ima veze s političkim sustavom koji je on predvodio ili kako su se trijumfalno uništavali Assadovi spomenici u Siriji.

No SAD nisu nefunkcionalna država. Predsjednik Trump je reagirao upravo onako kako su to od njega i očekivali, žestoko i izazovno, što je, na veselje organizatora „događanja naroda“, doljevalo kao ulje na vatru, ali kako je vrijeme odmicalo automatski je aktiviran državni sustav koji ispravlja pogreške „vozača“, pa je s vremenom, pod pritiskom tog sustava prilagodio svoje djelovanje. Unatoč tome i dalje uporno tvita i teško se oteti dojamu da se svako malo primiče granici unaprijed pripremljene klopke. U međuvremenu, prosvjedi protiv rasnih nepravdi praktički su prerasli prizemnu manipulaciju političkih grupacija i obavještajnih struktura i svoju idejnu podlogu podigli na mnogo višu razinu i pokrenuli pitanja od povijesnog značaja za američko društvo. Po svemu sudeći, prava meta, predsjednik Trump, je pretrpio veliku štetu, ali se čini da još uvijek nije ušao u pripremljenu zamku. No nastavak poigravanja s nečim, što očito poprima povijesnu dimenziju, mogao bi ga nepovratno uvući u nju.

Klopka je postavljena klasičnom manipulacijom masovnih prosvjeda i pokretanjem razornog nasilja od strane paramilitarnih grupacija kako s nominalno lijevog, tako i s nominalno desnog političkog spektra, uključujući tzv. antife, sve odreda pod efektivnim nadzorom i posrednom kontrolom američkih sigurnosnih i obavještajnih agencija.

Dakako, ključni dio operacije rušenja nepoželjnog državnika s vlasti, kao i uvijek, odrađuju tzv. „organizacije civilnog društva“ uključujući i one, već glasovitoga promotora liberalnog intervencionizma – američkog milijardera Georgea Sorosa. Rezultat je proizvod u najboljoj tradiciji obavještajnih operacija organiziranja tobože spontanog prosvjeda, „događanja naroda“ i „prodemokratskih revolucija“. Nikakve spontanosti u njima nema i zapravo je uvijek riječ o pažljivo organiziranim događanjima od strane obavještajnih struktura i političkih klanova koji se redovito odvijaju pod njihovom punom kontrolom. U istoj funkciji na bojištima liberalnih intervencija je i razvikani Soros, koji se, namjerno, u cilju prikriivanja stvarnih aktera gura u prvi plan, pripisujući mu se sposobnosti supermena koji svuda ima utjecaj i moć pokretanja promjena. A zapravo je ucjenjena marioneta politike i obavještajnog aparata kojemu je ostavljena sloboda ostvarivanja novih profita za sebe, uz korištenje povlaštenih informacija koje mu se serviraju na stol, a zauzvrat je dužan preko svojih nevladinih organizacija provoditi asimetrične podrivačke operacije diljem svijeta u skladu s potrebama i prema naptcima američke politike. Potpuno identičan status ima i Erdoganov neprijatelj, milijarder Fethullah Gülen, direktno umiješan u pokušaj vojnog udara u Turskoj i tada prigodno priređenog turskog „spontanog događanja naroda“. Gülen je zadužen za muslimanski svijet, a Soros za kršćanski, ali nije mu strano ni dijelovanje u Aziji, uključujući i aktivnosti na kineskom teritoriju Hong Konga.

Novost je samo to, da je ta zla metodologija, kao opasan presedan, prvi puta primjenjena na američkom teritoriju, što, posljedično, u budućnosti otvara mogućnost njene primjene i na europskim prostorima.

Kreatori tzv. prodemokratskih revolucija diljem svijeta proteklog desetljeća sada su se okrenuli rušenju vlastitog predsjednika i njegova navlačenja u zamku u kakvu je završio Ben Ali, Gaddafi, Saddam Hussein ili Bashar Al Assad. Dakako, na mnogo sofisticiraniji način, jer je riječ o sasvim drugoj kulturi, društvenom i državnom ustroju, no konačni cilj uvijek je isti – uklanjanje čelnika s vlasti. U slučaju Trumpa cilj je potpuno uništenje njegovih šansi za pobjedu na predstojećim predsjedničkim izborima. Inače, ako baš i ne ide drugačije, u razvijenim zapadnim demokracijama moguća je i fizička likvidacija, ali tada se to učini na civilizirani način, opet spontanom i po motivima

gotovo neobjašnjivim atentatom za koji budu odgovorni lokalno neprilagođeni pojedinci ili političke organizacije, opet svi redom povezani s obavještajnim sustavom. Zar netko uistinu može vjerovati da Lee Harvey Oswald, ubojica predsjednika Johna Kennedyja, nakon povratka iz SSSR-a i ženidbe s Ruskinjom koju je doveo sa sobom u SAD, nije bio u kontaktu s američkim sigurnosnim i obavještajnim službama. Taj čovjek je u jeku hladnoga rata kao bivši marinac otišao u SSSR, vratio se iz njega sa ženom državljanom SSSR-a, a CIA i FBI su to ignorirali i nisu ga pokušali pritisnuti. Ma vruga, sjedili su mu za vratom i radili s njim i od njega što su htjeli. Ili pak, suluda priča koja se još uvijek održava kao neosporna istina o „Crvenim brigadama“, terorističkoj skupini ekstremne ljevice, koja je godinama, u jeku hladnoga rata, pred nosom CIA-e i svih obavještajnih službi zapadnoga svijeta, godinama terorizirala Italiju, u kojoj je između ostalog bazirano i američko nuklearnog oružje, da bi na kraju te iste neuhvatljive „Crvene brigade“, kojima eto nikako nisu mogle ući u trag najmoćnije službe svijeta, uspjele oteti i kasnije likvidirati tadašnjeg talijanskog premijera Alda Moroa. Ovih dana pak švedsko pravosuđe zatvara istragu o ubojstvu švedskog premijera Palmea, iz 80. godina prošloga stoljeća, jer je onaj na kojega sumnjaju jednostavno umro. Kako bilo, bez određenog utjecaja i nadzora američkih obavještajnih službi, koje, uzgred rečeno Trumpa nikad nisu prihvatile, dramatični događaji diljem SAD-a zacijelo nisu prošli.

Tehnologija primjenjivana u revolucijama tzv. arapskog proljeća vratila se, kako to obično u povijesti biva, svom američkom izvorištu i to zahvaljujući svojim tvorcima – američkom neformalnom bipartijskom političkom bloku – „neconsima“.

Taj utjecajni politički kompleks američke politike često se naziva neokonzervativcima ili „neconsima“. Dakako, ti tzv. neokonzervativci nemaju nikakve veze s vrijednostima konzervativizma i taj naziv, koji se često koristi, zapravo služi za prikrivanje stvarnog agresivnog, liberalnog karaktera toga političkog kruga. Oni svoju ideologiju vuku iz militantnog, liberalnog intervencionizma koji teži stvaranju i održanju liberalnog globalnog svjetskog poretka, pod unilateralnom američkom dominacijom.

On i ne krije svoje ambicije ovladavanja američkom politikom putem prevladavanja bipartizma i američkog dominantnog pozicioniranja u globa-

liziranom liberalnom poretku. Neki ih nazivaju i globalističkom liberalnom elitom koja je bezbrojnim nitima povezana s europskom liberalnom oligarhijom s kojom zajedno čini osnovicu globalnog liberalnog poretka.

Vodeći ideolog političkog kompleksa, koji sve snažnije pritiska američkog predsjednika Trumpa i danas je Robert Kagan, suosnivač utjecajnog think-tanka „Project for the New American Century“ (PNAC), čije su postavke postale doktrinarni temelji američke vanjske politike posljednjih dvadesetak godina za administracije Georgea W. Busha i Baracka Obame, i idejno izvorište beskrajnih američkih ratova u Afganistanu i Iraku i ratnog prekrajanja bliskoistočnih prostora.

Robert Kagan, koji svoju vanjskopoličku viziju Amerike naziva „liberalnim intervencionizmom“, zajedno s Williamom Kristolom osnovao je PNAC 1997. godine s ciljem promicanja ideje „globalnog američkog vodstva“ koje je „dobro i za Ameriku i za cijeli svijet“. Prema postavkama PNAC-a, SAD su „carstvo i to ne treba skrivati, jer SAD zaista trebaju biti carstvo“ koje će svojom dominacijom štititi uspostavljeni liberalni poredak i promicati ga diljem svijeta. Američka globalna hegemonija treba se ostvarivati zadržavanjem američke nadmoći, sprječavanjem suparničkih država da se približe toj razini moći i utjecaja koju posjeduje SAD, te oblikovanjem sustava međunarodne sigurnosti prema interesima SAD-a. Iako takva američka hegemonija ne bi riješila sve probleme svijeta ona je, po Kaganu, „bolja od bilo koje zamislive alternative“. PNAC-u bliski think-tankovi, „Američki institut za istraživanje javnih politika“ (American Enterprise Institute for Public Policy Research), „Američki odbor za javna pitanja Izraela“ (American Israel Public Affairs Committee) i „Židovski institut za pitanja nacionalne sigurnosti“ (Jewish Institute for National Security Affairs) zajedno s njim formulirali su buduću američku bliskolistočnu politiku, fokusiranu na zaštitu Izraela i liberalnu transformaciju arapskih država. PNAC je stvorio temelje za američke ratove u Afganistanu i Iraku i pokretanje revolucija tzv. arapskog proljeća, koje su, sada već možemo sa sigurnošću tvrditi, rezultirale pokoljima epskih razmjera i masovnim ratnim zločinima za koji su odgovorni i oni koji su svojim, suštinski geopolitičkim promišljanjima dali idejni temelj njihovom izvršenju. Nije stoga čudno što je PNAC iznenada ugašen 2006. godine, kada su postali svima vidljivi razmjeri iračkog

krvoprolića i pljačke. Cijeli politički krug se potom okupio oko novoosnovanih think-tankova od kojih je sada aktualan „Center for a New American Security“ (CNAS) kojeg je ponovo ključni osnivač Robert Kagan.

Koliki je bio utjecaj organizacije „Project for the New American Century“ na američki politiku svjedoči činjenica da je od 25 osoba koje su potpisale njene osnivačke akte njih 17 završilo na vodećim položajima Bushove administracije uključujući Dicka Cheneyja, ministra obrane i kasnije potpredsjednika SAD, Donalda Rumsfelda, ministra obrane i Paula Wolfowitz, zamjenika ministra obrane. U svakom slučaju kompletna današnja američka vanjska politika i geostrategija temelji se na geopolitičkim postavkama koncepta „Project for the New American Century“ i nastavlja se razvijati u okviru projekta „Center for a New American Security“ (CNAS), koji je tijekom svibnja 2016. godine objavio studiju za novo američko liderstvo, doktrinu za novog američkog predsjednika, sasvim očigledno dizajniranu baš po mjeri političke osobnosti Hillary Clinton, za koju su vjerovali da će odnijeti pobjedu na predsjedničkim izborima.

Događanja naroda ili liberalne revolucije njihov su modus operandi masovno korišten kao instrument američke vanjske politike za trajanja njihove apsolutne dominacije američkom vlašću posebice za administracije predsjednika Baracka Obame i državne tajnice Hillary Clinton.

Pojava na političkoj sceni i neočekivana izborna pobjeda Donalda Trumpa, od početnog očaja i bijesa, uvela ih je u političku borbu protiv njega, koja se nesmiljenom žestinom odvija ne samo od njegova preuzimanja predsjedništva, nego od same objave izbornih rezultata. U trenucima kada su namirisali njegovu slabost, početkom korona krize, „neoconsi“ su na vlastitog predsjednika pokrenuli razorni mehanizam organiziranih, tzv. spontanah pobuna, već viđen u revolucijama „arapskog proljeća“. Na izvjesan način, cijeli taj politički blok zapravo je već ušao u kategoriju zavjerenika, pa odatle i poruke predsjednika Trumpa i državnog tužitelja Williama Barra, kako bi se jedan važan segment cijele operacije, grupacije aktivista, a zapravo političkih nasilnika znan kao pokret „antifa“, mogao proglasiti terorističkom organizacijom.

To je, nažalost, ključna politička pozadina onoga što se danas događa u SAD-u. Na djelu je svojevrsna revolucija „američkog proljeća“ u

režiji istih onih koji su organizirali i provodili tzv. arapsko proljeće, čije posljedice i danas razaraju Bliski istok. Riječ o klasičnoj zlouporabi, za američko društvo sramotnog i tragičnog događaja, njegovim pretvaranjem u „pobunu mase“.

Organizatori pokušaja transformacije prosvjeda u masovno „događanje naroda“ tipa „arapskoga proljeća“ na ulicama SAD-a, procjenili su da će Trump na nasilne prosvjede žestoko reagirati i da će ga narod pokrenut organiziranom „spontanom“ pobunom na predstojećim izborima jednostavno rastrgati. Trump je uistinu reagirao u svom stilu, ali, na žalost političkih protivnika riječ je o svojevrsnoj igri. Tobože impulsivno reagira, ali je očito da to radi unaprijed smišljeno i savršeno dozirano kako istovremeno ne bi prešao kritičnu masu raspoloženja većine američkog političkog korpusa, ali i da s druge strane istovremeno privuče što više pristalica iz svoga glasačkog bazena. Za sada je na sve izazove odgovorio razmjerno, čemu je na žalost organizatora pomogao američki ustavno-pravni i cijeli politički i institucionalni sustav, postavljen tako da djeluje preventivno i ograničava predsjednika.

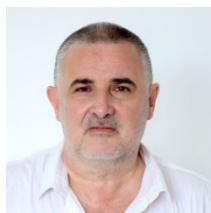
Ali opasna igra po američkim ulicama i gradovima se nastavlja, jer organizatori ne odustaju od svoga cilja, a Trump je pomalo na samoj granici upadanja u postavljenu zamku. Protiv njega su ustali svi odreda, od nekadašnjeg državnog tajnika Colina Powella, bivšeg Trumpovog savjetnika za nacionalnu sigurnost Johna Boltona, bivšeg Trumpovog ministra obrane generala Jima Mattis-a do bivšeg republikanskog predsjednika Georgea W. Busha.

Predsjednik Trump potpuno je opkoljen „neoconsima“, koji su uspjeli njegovom administracijom ovladati kao i Bushovom i Obaminom. Probili su se na sve važne pozicije, u prvom krugu oko institucije predsjednika, uključujući i položaj državnoga tajnika koji obnaša Mike Pompeo, neraskidivim nitima vezan s neformalnim bipartijskim „neoconsima“. Tako da su Trumpovi potezi već sada u velikoj mjeri ograničeni. Pravo pitanje danas zapravo nije pitanje tko su u američkoj administraciji „neoconsi“, nego tko nije. U neposrednom Trumpovom okruženju pored državnog tajnika Mikea Pompeoa, tu su i Boltonov učenik, savjetnik za nacionalnu sigurnost Robert O’Brien, specijalni izaslanik za Iran, Brian Hook i Mark Dubowitz, izvršni direktor Zaklade za obranu demokracija, te David Wurmser, bivši savjetnik Boltona. Za Trumpova mandata, hraneći se

osjećajem poniženja zbog gubitka predsjedničkih izbora njihove uzdanice, Hillary Clinton, u borbi svim sredstvima protiv predsjednika, taj neformalni moćni kompleks američke politike uspio je ne samo preživjeti nego i ojačati. Sada se u velikom stilu, možda i nikad snažniji, vraća na scenu. Od apsolutne vlasti u SAD-u i posljedično, dominacije nad međunarodnom zajednicom i svjetskim zbivanjima, bez ikakve relevantne oporbe, dijeli ih još samo jedno poglavlje višegodišnje borbe protiv Trumpa – predsjednički izbori.

Mogući poraz Trumpa otvara im vrata dominacije politikom i svijetom za dulje vremensko razdoblje. Zato je važno riješiti se Trumpa, koji, iako opkoljen njihovim ljudima, ima svoje izvore potpore u američkoj poslovnoj i političkoj zajednici. Povrh toga, zbog njegove osobnosti, teško ga je kontrolirati, jer je nepredvidivi kralj blefova i obrata. Mnoge njihove ljude, kao što je Bolton, kada su mu počeli smetati, glatko je, kakve god napuhane veličine oni bili, otpustio i zamjenio drugima. Trump se do sada usitnu poigravao moćnim protivnicima, ali njegovo daljnje žongliranje događajima koji postupno dobivaju karakter povijesnih, pa bili oni i zloupotrebljavani od strane njegovih protivnika, jednostavno postaje nepodnošljivo, neprikladno i neumjesno. I stoga se predsjednik Trump još uvijek nalazi na samoj ivici upadanja u namještenu zamku što bi ga odvelo u izborni poraz.

Moćni politički kompleks tzv. neoconsa, manipulirajući zbivanjima i prosvjedima, u svakom slučaju uspio je uzdrmati Trumpa i u velikom stilu se vratiti na političku pozornicu. Bitka koja će se voditi do američkih predsjedničkih izbora i izborni rezultati, odraziti će se na cijeli svijet. Njihova prevlast i eliminacija političke i gospodarske struje, koju zastupa Trump, znači ponovno okretanje od započetih deglobalizacijskih procesa prema snažnijoj globalizaciji i ponovnom aktiviranju američke geopolitičke agende liberalnog intervencionalizma ili, jedostavnije rečeno, izvoza liberalne demokracije, po potrebi i nasilnim putem, diljem svijeta.

Mario Stefanov, analitičar Geopolitika News-a

Jasminka Domaš

Teško rastajanje s ustaštvom

Pojedinci u Hrvatskoj, a njih baš i nije zanemariv broj, na svim društvenim razinama pa i u Crkvi i u Saboru, žaluju i bol boluju što je 1945. pobijedio antifašizam. I unatoč cijeloj Europi koja se ponosi antifašizmom, oni kukaju i to javno, medijski eksponirani, govoreći da je Lijepa naša izgubila 45. rat. Pa onda su i sukladno tomu na ploči u Bleiburgu napisali “naša hrvatska vojska“. Zamislite da su Austrijanci ili Nijemci negdje uklesali na spomen ploči „naša nacistička vojska“ i tamo se svake godine dolaze klanjati avetima prošlosti. Ne, to ne bi prošlo, ali se zato Sabor ne jednom prihvatio pokroviteljstva raznoraznim ustašlucima. Tako da na jednoj strani imamo povijesne činjenice, a na drugoj dosta raširenu nostalgiju za ustaštvom.

Novi naraštaji jedva da znaju da se u Drugom svjetskom ratu najveći broj hrvatskog stanovništva odlučio za borbu protiv ustaštva, fašizma i da su partizani s petokrakom u NOB-i, ovu zemlju oslobodili terora, uz silne žrtve, dok je istodobno tijekom NDH zločinački režim nemilosrdno ubijao Srbe, Židove, Rome, Hrvate antifašiste (bez suđenja) i izvršio genocid nad vlastitim narodom. Pa, slijedom napisanog, Hrvatska uvijek nekako zaboravi ili se na jedva jedvite jade stidljivo sjeti Dana pobjede nad fašizmom 9. svibnja. Čovjek se uvijek ponovno pita je li moguće da nakon 75 godina od završetka Drugog svjetskog rata neki još čeznu za zločinačkim, ustaškim režimom. I to žalovanje za njim je javno i vidljivo. Sjetimo se postrojavanja crnokošuljaša u središtu Zagreba, proslava u Kninu kojima su se orile ustaške pjesme, nosilo na odjeći ustaško znakovlje, a policija sve to mirno promatrala, jer to je kao „normalno“. Sjetimo se famozne Plenkovićeve komisije i ploče HOS-a u Jasenovcu, veličanja ustaških zločinaca i toleriranja ustaškog pozdrava. Sjetimo se bivšeg ministra Lovre Kušćevića koji je u kući na zidu držao fotografiju poglavnika Pavelića. Zamislite u Njemačkoj ministra koji u kući ima sliku Hitlera pa još mućka s prodajom i kupovinom zemljišta i nakon toga da sjedi u parlamentu?! Ma dobro da Kušćevića nisu imenovali predsjednikom saborskog Odbora za ljudska prava. Samo je još to nedostajalo. Takvih skandala ima toliko da bi se knjiga

mogla napisati i „uresiti“ fotografijama zidova iz cijele Hrvatske na kojima je bezbroj nacrtanog ustaškog i nacističkog znakovlja, a da ne spominjem sve one ideološki obojene mise u crkvama na kojima se žalovalo za Pavelićem, uz inzistiranje u znanstvenim krugovima i pojedinih povjesničara i akademika, da je ZDS stari hrvatski pozdrav. I zato mi je teško napisati *najnoviji slučaj Thompson*, jer uvijek ima novih i novih slučajeva, ali ne i slučajnosti. Stanje u hrvatskom pravosuđu je dostiglo kritičnu točku. To je pokazala početkom lipnja odluka Visokog prekršajnog suda Urbi et Orbi, prema kojoj Marko Perković Thompson i dalje može pjevati „Bojne Čavoglave“ s uzvikom *Za dom spremni*, jer to nije prekršaj javnog reda i mira. Sveučilišni profesor prava iz Zagreba, Alan Uzelac (i ne samo on), bio je zgrožen tom odlukom i pokušao je vratiti dignitet pravnoj struci te je izjavio: “Suditi u pojedinačnom predmetu može samo sudac, pojedinac ili sudsko vijeće koje je za to nadležno. Kad netko na ovakav način griješi i to na način koji prije nije smatran mogućim, pravni sustav mora dobro razmisliti kako dalje”.

Članovi Bet Izraela i ne samo oni, ogorčeni su i umorni od takvih odluka kakvu je donio Visoki prekršajni sud. Zar Visoki? I dok ovo pišem, Bosanci bi rekli da je netko stvarno *prećerao*, pa se oglasio Ustavni sud 5. lipnja i priopćio da je „pozdrav *Za dom spremni* ustaški pozdrav Nezavisne Države Hrvatske koji nije u skladu s hrvatskim ustavom.“

Svjedočimo već godinama svim mogućim i nemogućim pokušajima ucjepljivanja ustaštva u svakodnevni život nacije. Mi to kao židovska zajednica nećemo i ne možemo prihvatiti, kao što se i najveći broj hrvatskih građana također zgraža što su nam sudovi, pa i Ustavni sud, mahom postali politički, pa odluke sudova i sudaca ne baš rijetko ovise o svemoći političara, njihovih interesa i koruptivnih radnji. A ustaštvo se uglavnom od vrha vlasti javno osuđuje kada se priprijeti prstom iz neke europske institucije, te se onda glumata o silnoj zauzetosti za ljudska prava i slično. Ovdašnji političari, čast izuzecima, ne prezaju ući ni u najdublje blato samo da se primjerice skupi na izborima što više glasova i sačuva fotelja ili osvoji još malo moći. U međuvremenu nastavlja se iseljavanje mladih ljudi iz Hrvatske, prijete gospodarski veoma teška vremena, a ona su uvijek plodno tlo za raznorazne ambicije i revidiranje povijesti. A „thompsoni i pripuzi“ svih fela gomilaju u svojim rukama sve više materijalnog bogatstva pjevušeći

usput ustaške pjesme i pjesmuljke, dok je u Hrvatskoj u porastu broj siromašnih i sve više onih koji s razočaranjem gledaju mjesto *Lijepa naša* na začelju ljestvice EU. Ne, ne možemo se pomiriti s veličanjem genocidnog ustaškog režima. A njegovi sljedbenici bi sada rado rekli: “Ako vam tu nije dobro idite u Izrael ili već odakle ste došli.”

Možda bi zaista o toj poruci trebalo dobro razmisliti. Neki već jesu.

Veliki mehaničar duše

“Tuvia Bruk bio mi je djed. Vera je moja ba-ka. Refael, Rafi, R, zna se, moj je otac, a Nina, Nina nije ovdje. Nine nema”, zapisat će u svoju bilježnicu Gili, pripovjedačica novog velikog romana Davida Grossmana, dobitnika nagrade Man Booker International i istaknutoga kandidata za Nobelovu nagradu za književnost.

Nina je ta koje nema, ali kad s Arktičkog otoka dođe na proslavu devedesetog rođendana svoje majke Vere, uskovitlat će sjećanja i osjećaje, te pokrenuti priču koja od Čakovca u osvit Drugog svjetskog rata vodi do kibuca u Izraelu, a odatle ponovno nazad, do čvora boli i patnje, do mjesta gdje je sve počelo i gdje će se sve završiti – do Golog otoka.

Kad je Nina znala knjiga je o tri snažne žene i njihovu putovanju do otoka na kojemu je Vera provela dvije i pol godine, odbivši da svojega mrtvog muža proglasi neprijateljem naroda. Rane koje se prenose generacijama i obiteljske tajne koje upravljaju životima, ljubav od koje klecaju koljena i ljudskost koja iskupljuje građa su nadahnjujuće životne priče Eve Panić Nahir, koju je dokumentarcem otkrio Danilo Kiš, a ovjekovječio ju je David Grossman veličanstvenim romanom *Kad je Nina znala*.

“David Grossman, veliki mehaničar duše.” – *Haaretz*

Roman *Kad je Nina znala*, objavio je beogradski izdavač *Arhipelag* pod naslovom *Život se sa mnom mnogo poigrao*.

U ovom broju

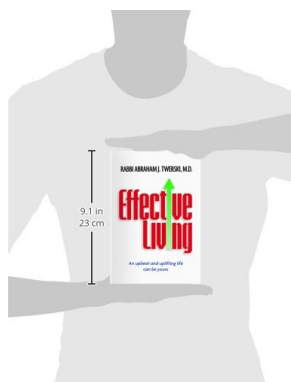
Dragoslav Simić: *Ja sam broj A3317*

Filip David: *Strah od Zapada*

Yuval Noah Harari: *Korona i strah od smrti*

Rajko Grlić: *Priča o mojoj porodici*

Abraham J. Twerski: *Učinkovit život*

Damjan Raknić: *Najgora noćna mora Donalda Trumpa*

Mario Stefanov: *Upada li Trump u pripremljenu klopku?*

Jasminka Domaš: *Teško rastajanje s ustaštvom*

*** *Veliki mehaničar duše*

Alia Mundi

Magazin za kulturnu raznolikost

<https://istocnibiser.wixsite.com/ibis>
<http://aliamundimagazin.wixsite.com/aliamundi>

Ne zaboravite da otvorite

www.makabijada.com

http://balkan-sehara.com/prica1_2017.html

Istraživački i dokumentacijski centar

www.cendo.hr

Lamed

List za radoznale

Redakcija - *Ivan L Ninić*

Adresa: Shlomo Hamelech 6/21

4226803 Netanya, Israel

Telefon: +972 9 882 61 14

e-mail: ninic@bezeqint.net

<https://listzaradoznale.wixsite.com/lamed>

Logo Lameda je rad slikarke

Simonide Perice Uth iz Vašingtona